

Rád bych sloužil pro bezpečnost našeho státu dále¹...

Josef Gemrot – policista, parašutista a příslušník SNB
(1911–1955)

► Jiří Mikulka

Mezi příslušníky policejního sboru první republiky, a po skončení války důstojníky Sboru národní bezpečnosti (SNB), kteří se za druhé světové války význačně zapojili do protinacistického odboje, patří bezesporu i Josef Gemrot. Tento muž, jemuž osud nedopřál dlouhý život, byl v době německé okupace nejen vojákem československé zahraniční armády ve Francii a Velké Británii, ale v předposledním válečném roce i členem paraskupiny CALCIUM, vysazené do okupované vlasti péčí II. (zpravodajského) odboru ministerstva národní obrany naší exilové vlády v Londýně. Ačkoliv je v rámci činnosti uvedeného výsadku jeho jméno připomínáno v mnoha publikacích, jeho životnímu příběhu dosud nebyla věnována ucelená pozornost. Proto se jej v následujících řádcích pokusím přiblížit.²

Od narození po službu u policie v Moravské Ostravě

Narodil se 27. prosince 1911 Janu Gemrotovi, šafáři na velkostatku knížete Ernsta Rüdigerera von Starhemberga v Rychvaldě (politický okres Fryštát), a jeho manželce Anně, rozené Foltýnové. Existuje však problém s určením místa Josefova narození. Ve své žádosti odeslané na Ředitelství státní policie v Moravské Ostravě roku 1937 píše, že se narodil v Loukách nad Olší, stejný údaj uvádí ve vlastnoručně psaném životopise z října 1943 a také v životopise z doby těsně po skončení druhé světové války. V návrhu na povýšení z roku 1946, stejně jako v dotazníku o rok později a v kmenovém listě, je však jako místo jeho narození zapsán polský Pogwizdów, tedy město ležící již na polském břehu řeky Olše (Olzy), v podstatě naproti původně uvedeným

1 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), Josef GEMROT-2964/11 (Personální spis-PS). Tato slova napsal Josef Gemrot 16. srpna 1945 v dopise adresovaném 2. oddělení Hlavního štábu čs. branné moci se žádostí o přeřazení ke Sboru národní bezpečnosti.

2 Srv. např. JELÍNEK, Zdeněk: *Západní paraskupiny a spolupráce s domácím odbojem v letech 1941–1945*. In: *Odboj a revoluce – zprávy*, Praha 1970, s. 113–119; ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*. Merkur, Praha 1990, s. 133–137 nebo SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Naše vojsko, Praha 1993, s.115–215.

Loukám.³ Také syn Josefa Gemrota Oldřich má ve svém křestním a rodném listě uvedeno jako místo otčova narození Pogwizdów.⁴ Jasně do celé záležitosti by tak vnesl pouze křestní list jeho otce, ale ten se, dle sdělení rodiny, nezachoval...

Své dětství a mládí shrnul Josef Gemrot v životopise z roku 1945:

„Vychodil jsem 5 tříd obecných a 3 třídy měšťanské v Rychvaldě. Po vyjití ze školy učil jsem se stolařem. Od roku 1926–1929 jsem byl zaměstnán jako stolař na Starhembergově velkostatku v Rychvaldě. Od roku 1929–33 jsem byl zaměstnán jako horník na jámě Michal v Michálkovicích. Po odvedení [na vojenskou základní službu – pozn. aut.] jsem byl propuštěn ze šachty.“⁵

Vojenskému odvodu se 4. dubna (podle kmenového listu 10. dubna) 1933 podrobil s nálezem „*schopen bez vady*“ a od 1. listopadu téhož roku nastoupil prezenční službu u 2. roty pěšího pluku 8 – „Slezského“ v Místku. Podle vojenských záznamů měl 172 cm vysoký J. Gemrot v době odvodu kaštanové vlasy, šedé oči, souměrná ústa a podlouhlý obličej. Následujícího roku prodělal tříměsíční účetní kurz a dále kurz pozorovatelů a pátračů. Do civilu odešel 13. (podle kmenového listu 14.) září 1935 v hodnosti vojína.⁶

Vrátil se do Rychvaldu a opět nastoupil jako truhlář na velkostatku ovdovělé kněžny Franzisky von Starhemberg, rozené hraběnky Larisch-Mönnich.⁷ O své budoucnosti měl však pravděpodobně jiné představy, protože se rozhodl podat žádost o přijetí k tehdejší státní policii. Dne 13. července 1937 odeslal „*slovutnému policejnímu ředitelství v Moravské Ostravě*“ následující dopis:

„V úctě podepsaný Josef Gemrot, dělník na velkostatku v Rychvaldě, bytem v Rychvaldě na Těšínsku č. 19, prosí tímto sl.[ovutné] policejní ředitelství o laskavé přijetí do služeb státní policie uniformované nebo civilní a žádost odůvodňuje následovně: (zde pokračuje v bodech 1.–6. seznámení s již výše zmiňovanými rodinnými poměry a v následujících bodech uvádí:)

7. jsem svobodný, mravně i státoprávně zachovalý a nebyl jsem nikdy soudně ani policejně trestán,

8. ovládám jazyk český zcela, polský a německý částečně ve slově i písmě,

9. otec Jan Gemrot byl šafářem na velkostatku a pro své stáří jest od roku 1930 ve výslužbě,

10. mám ještě 4 sourozence, z nichž sestra Marie jest provdána za Františka Mularčíka z Rychvaldu, sestra Jana provdána za Františka Kozáka, kolaře z Rychvaldu, bratr Alois jest hajným na velkostatku a mladší bratr Fridolín pracuje zatím na velkostatku,

3 Srv. ABS, Josef GEMROT-PS, Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv (VÚA-VHA) Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/41 a Vojenský archiv – centrálna registratúra (dále jen VA-CR) Trnava, Josef GEMROT-1911(kmenový list–KL). Fryštát je od roku 1948 součástí Karviné, v roce 1975 byly ke Karviné připojeny i Louky nad Olší.

4 Srv. GEMROT, Oldřich: Dopis Jiřímu Mikulkovi ze 13. září 2009.

5 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – životopis z roku 1945.

6 Srv. Tamtéž, PS – dotazník z roku 1947 a VA-CR Trnava, Josef GEMROT-1911 (KL).

7 Srv. ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – životopis z roku 1945.

11. měřím 172 cm, jsem tělesně i duševně zdravý a netrpím žádnou vadou tělesnou. Jsem ochoten zastávat služební místo i ve zněmčelém území na pohraničí v obvodu země Moravskoslezské a prohlašuji, že nejsem vázán ani rodinnými poměry.⁸

Prezidium policejního ředitelství v Moravské Ostravě postoupilo žádost Policejnímu ředitelství do Brna, ovšem její projednání ještě nějakou dobu trvalo. Kladného vyřízení se Josef Gemrot dočkal 16. září 1937, a tak mohl jako zřízenec čekatel strážní služby nastoupit 30. ledna 1938 do Moravské Ostravy k policejnímu sboru a 4. února složit služební přísahu.⁹

Služební přísaha.

(§ 7 nař. vlády rep. Českosl. ze 7/7 1926, č. 114 Sb. z. a n.)

Přisáhám a slibuji na svou čest a svědomí, že Československé republice budu vždy věren a její vlády poslušen, že budu veškeré zákony zachovávat, všechny své služební povinnosti podle platných zákonů a nařízení vykonávat pilně, svědomitě a nestranně, úředního tajemství neprozradím, příkazů svých představených budu poslušen, a ve svém jednání jen prospěchu státu a zájmu služby budu dbáti.

V Mor. Ostravě dne 4. února 1938.

Josef Gemrot
.....
pomočný zřízenec strážní služby.

Tato přísaha, vykonaná opakováním znění služební přísahy, byla složena dnešního dne do rukou podepsaného.

V Mor. Ostravě dne 4. února 1938.

Vládní rada a policejní ředitel:

Služební přísaha, kterou složil policista Josef Gemrot dne 4. února 1938.
(ABS)

8 Srv. ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – žádost o místo u policejních strážních sborů.

9 Srv. Tamtéž. PS – služební přísaha.

Zároveň nastoupil do policejní školy, kterou absolvoval 31. července 1938 s dobrým prospěchem a mohl se, coby policejní strážník, zařadit k plnění služebních úkolů. A že jich v tomto pro československý stát nelehkém období bylo! Vyhlášení „krytu a ostrahy hranic“ v noci z 20. na 21. května 1938 ho, ještě jako posluchače policejní školy, zastihlo v pozicích u nádraží v Novém Bohumíně. Všeobecnou mobilizaci vyhlášenou 23. září prožil jako příslušník jednotky Stráže obrany státu (SOS) u Frývaldova (od roku 1947 Jeseník).¹⁰

Na stejném místě tehdy zastihly ony převratné události i jiného ostravského policistu, brněnského rodáka Františka Živělu (1914–2005). Pro ilustraci uvádím jeho vzpomínku:

„Tam jsme zažili tu nejhorší dobu. Ordneři přepadávali naše lidi a organizovali různé výtržnosti. Denně jsme chodili na hlídky v okolí města. Jednoho dne přijelo auto s bílým praporem, samozřejmě, že nechyběl ani prapor s hákovým křížem. Lidi uvnitř byli oblečení v uniformách. Měli jsme zrovna hlídku, a tak jsme zbystrili pozornost a čekali, co bude dál. Henleinovci nám přišli předat ultimátum, že máme vyklidit prostor a stáhnout se do vnitrozemí. Nadřízení po chvíli vydali rozkaz k odchodu. Náhle bylo však všechno jinak – nikam se nejde, vracíme se do Frývaldova. Obsadili jsme tam poštu, okresní úřad a jiná důležitá místa, namátkově jsme provedli prohlídku i v nějakých chalupách, mnohde už byly připravené prapory s ‚hakenkrajcama‘. Měli jsme tam i lehké kulometry. Napětí viselo ve vzduchu, čekalo se, co bude dál... [...] Tehdy vypadalo okolí Frývaldova jako mrtvé.“¹¹

Na konci září 1938 však následovala konference čtyř velmocí v Mnichově, která připravila Československo o pohraniční oblasti. Policisté zařazení k jednotkám SOS se během několika týdnů vrátili na svá původní místa, Josef Gemrot tedy do Moravské Ostravy. Co následovalo potom?

Odchod do zahraniční armády (Polsko, cizinecká legie, čs. armáda ve Francii)

V březnu 1939 došlo k obsazení zbytku území Čech a Moravy německými vojsky. Josef Gemrot, jak je zřejmé z předcházejících řádků, zůstal dále ve službě u nyní již protektorátní policie, avšak nově nastolené poměry se mu hrubě nelíbily, proto se rozhodl, že opustí okupovanou vlast. Dohodl se s mladším bratrem Fridolínem (nar. 2. listopadu 1918, Rychvald), že odejdou do Polska a vstoupí do vznikající československé vojenské jednotky, o jejíž existenci měli jisté informace. Oba bratři vyrazili 21. června 1939 a hranice přešli na úseku Heřmanice – Rychvald, kde dobře znali terén.

10 ABS, Josef GEMROT-2964/11. Jednotky SOS byly zřízeny vládním nařízením č. 270/1936 Sb. k ochraně státních hranic, schváleným 23. října 1936. Byly tvořeny příslušníky četnictva, státní policie, finanční stráže a v případě potřeby doplňovány i vojáky.

11 MIKULKA, Jiří – KOLESÁ, Václav – POPELKA, Jaroslav: *František Živěla – zbrojář Hurricanů a Spitfirů se srdcem sportovce*. Václav Kolesa, Zlín 2004, s. 6–7.

Okolnosti odchodu popsal F. Gemrot o mnoho let později následovně:

„Přechod jsme provedli v noci bez potíží, jelikož jsme se prakticky narodili v tomto úseku Rychvaldu. Pak jsme pobýli tři dny u rodičů, kteří zůstali po záboru na polské straně v Rychvaldu. Pak jsme za pomoci nejstaršího bratra [Aloise – pozn. aut.] odjeli z Orlové do Katovic, odkud nás npor. Vrána orientoval na Krakov, kde jsme dorazili autobusem téhož dne. Při hledání konzulátu v Krakově jsme neměli celkem potíže, jelikož jsme ovládali těšínské nářečí, tak nás Poláci pokládali za lidi ze zabraného území. Po najetí konzulátu jsme byli ubytováni na Hlavním rynku v Turistickém domě. Jak se tam bývalo, to snad si každý pamatuje, a pak se celá naše skupina přemístila do [Malých] Bronowic do zavšivených baráků a velitelem se stal pplk. Svoboda.“¹²

Ve stejné době se v Bronowicích objevil také již zmiňovaný František Živěla, který si po letech vzpomněl na zajímavý fakt, že se tam setkal s řadou příslušníků ostravské policie, kteří uprchli z protektorátu a později sloužili v naší zahraniční armádě ve Velké Británii. Kromě Rudolfa Klegy, Antonína Marka, Karla Nestroje, Jana Novosada, Jaroslava Řehoře, Františka Zabloudila a Jaroslava Zavadila se mu jasně vybavovala i přítomnost Josefa Gemrota.¹³

Zmizení policisty respektive policistů si samozřejmě všimli jeho nadřízení a zahájili rutinní úřední postup. Ohlásili tento fakt na Prezidiu zemského úřadu v Brně, odkud neprodleně 1. července 1939 psali na ministerstvo vnitra do Prahy: „*Předkládám zprávu, že policejní strážník Josef Gemrot, služebně přidělený policejnímu ředitelství v Mor.[avské] Ostravě, jest od 22. června 1939 nezvěstným.*“¹⁴

Už 12. července následoval další dopis z Brna do Prahy, v němž se určitě mísí pravdivé údaje s úmyslným „mlžením“ zainteresovaných osob, které mělo maskovat Gemrotovo zmizení:

„Dodatkem ke zdejší zprávě ze dne 1. července 1939 číslo 25.148/pres. 1939 hlásím, že podle zprávy policejního ředitelství v Moravské Ostravě ze dne 27. června 1939 čís. osob-2/841 policejní strážník Josef Gemrot měl dne 22. června 1939 nastoupiti řádnou službu, do které se však již nedostavil. Jmenovaný je z hornické rodiny [tak – pozn. aut.] a má v Rychvaldě, okres Fryštát, nyní na území postoupeném Polsku, své rodiče, kteří tam vlastní rodinný domek s menším hospodářstvím. Jak bylo zjištěno, odešel dne 22. června 1939 dopoledne ze své ubikace na kasárně čís. I a již se tam více nevrátil. Všechny své věci zanechal na místě v uzamčené skříni. Sebou si vzal služební pistoli .FN’ č. 210.422 s 6ti ostrými náboji. [Podtrženo v originále – pozn. aut.]

Z výpovědi policejního strážníka Eduarda Gabriela od oddělení Slezská Ostrava, který byl důvěrným přítelem Gemrota, je patrné, že tento neměl důvodů do Polska utíkat,

12 Moravské zemské muzeum Brno, historické oddělení (MZM HO), inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota (se vsuvkou Fridolína Gemrota)*, nedatovaný strojopis. Vzpomínky jsou však, bohužel, torzovité. Zmíněná část Československa připadla po mnichovské dohodě Polsku.

13 Srv. MIKULKA, Jiří – KOLESA, Václav – POPELKA, Jaroslav: *František Živěla*, s. 8. R. Klega, A. Marek a K. Nestroj působili později u čs. pozemní armády ve Velké Británii, J. Novosad, F. Zabloudil a J. Zavadil u leteckých jednotek.

14 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – GEMROT Josef, policejní strážník v Mor. Ostravě; nezvěstný.

ježto jeho bratr a sestra byli odtud polskými bojůvkáři vyhnáni a jemu – ježto je český policista – zakázán návrat do svého bydliště. Byl pryč na „černé listině“ zrádců Polska a měl stále obavu, že tam bude někdy zavlčen násilně polskými agenty k potrestání. Lze v daném případě předpokládat, že se dověděl, že s jeho rodiči bylo znovu ze strany polských policejních úřadů zle nakládáno, a tudíž přesvědčiti se na místě samém, přešel „na černo“ demarkační čáru někde u Rychvaldu.

Výslechem provedených štábním strážmistrem Džinglem u jeho sestry [Marie Mularčíkové – pozn. aut.] v Hrabůvce bylo zjištěno, že Gemrot byl u ní posledně asi 3 neděle před svým zmizením a tato nemá o něm žádných zpráv. Nikdy se pryč úmyslem do Polska odejít nezabýval ježto, jak již dříve uvedeno, byla ona i její mladší bratr [Alois] a švagr [František] Kozák, bytem v Hrabůvce čís. 129 s jeho manželkou [Janou] z postoupeného území vyhnáni a všichni mají obavu, že by při návratu byli tam týráni a uvězněni. Také snoubenka policejního strážníka Josefa Gemrota – Štěpánka Václavková, bytem v Řepištích, Na vinohradech, okres Místek – popřela, že by Gemrot někdy vyslovil přání do Polska uprchnouti a více se do Ostravy nevrátiti. Zahájené pátrání po zmizelém Josefu Gemrotovi zůstalo dosud bezvýsledné.¹⁵

Ale vraťme se do tábora čs. dobrovolníků v Malých Bronowicích. Zde bratři Gemrotovi příliš dlouho nesetřvali a na konci července 1939 odjeli do přístavu Gdyně, odkud 29. července vyrazili polským parníkem Chrobry s více než pěti sty dalšími Čechoslováky směrem k francouzským břehům. Ještě před tím však podepsali – na základě dohody mezi francouzskými úřady a čs. exilovými představiteli – předběžný závazek pětileté služby v cizinecké legii, neboť Francie nemohla v době míru organizovat na svém území cizí armádní oddíly. Českoslovenští vojáci, vstoupivší do legie po 15. březnu 1939, však měli příslibeno, že z ní budou v případě války neprodleně propuštěni a převeleni k formující se naší zahraniční armádě. Už 1. srpna zakotvil Chrobry v přístavu Boulogne sur Mer, odkud budoucí legionáři vyrazili vlakem do Lille, kde prodělali lékařské prohlídky a 2. srpna podepsali již oficiální pětiletý služební závazek do „Légion étrangère“. Dne 5. srpna 1939 pak vyjeli přes Paříž do přístavu Marseille, kde se za nimi zavřela brána legionářského vstupního střediska v pevnosti Fort St. Jean.¹⁶

Bratři Josef a Fridolín Gemrotovi spolu překonávali veškeré vzniklé obtíže. První dny pobytu v cizinecké legii popsal starší z nich ve svých vzpomínkách takto:

„V ubikacích jsme měli spoustu štěnic, takže spaní bylo mizerné, celkem jsme tam byli asi 6 dnů a za tu dobu jsme tam těžce pracovali. Museli jsme v rukou nosit z nějakého pobřeží kameny až nahoru na pevnost, kde byla stavěna nějaká brána. K jakému účelu tato měla sloužit, nevím, ale vypadalo to, jako by chtěli přehradit horní nádvoří. Dle mého názoru byla to práce naprosto zbytečná, dělána snad proto, aby byli trýzněni příslušníci Cizinecké legie. Většina nižších velitelů byli Němci, kteří s námi zrovna nesympatizovali, když se dověděli, že jsme utekli z Čech.“¹⁷

15 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – GEMROT Josef, policejní strážník v Mor. Ostravě; nezvěstný.

16 MIKULKA, Jiří – KOLESÁ, Václav – POPELKA, Jaroslav: František Živěla, s. 10–11 a VA-CR Trnava, Josef GEMROT-1911(KL).

17 MZM HO, inv. č. S 945 – Vzpomínky Josefa Gemrota.

Dne 9. srpna 1939 se českoslovenští cizinečtí legionáři po vyřízení všech formalit a lékařských prohlídek nalodili na parník Sidi bel Abbes a kolem Baleárských ostrovů vyrazili do alžírského přístavu Oranu; na lodi nechyběli ani oba Gemrotové. „*Lod byla nákladní a bylo na ní hodně kryš,*“ napsal po válce Josef. „*Spali jsme ve skladištích, kde bylo velké vedro a strašný zápach, poněvadž hodně kluků trpělo mořskou nemocí a zvraceli, kde je to právě chytlo. Proto jsme s bratrem vylezli na palubu a spali ve svinutých kotevních provazech. Mořskou nemocí jsme netrpěli. Velký rozdíl byl v plavbě s polskou lodí Chrobry a lodí Sidi bel Abbes. Na polské lodi jsme jedli velmi dobře v jídelně, kdežto na Sidi bel Abbes jsme byli v podpalubí jako dobytek a nikdo již s námi nepočítal jako s lidmi.*“¹⁸

Jakmile naši vojáci dorazili 11. srpna do Oranu, ihned pocítili, co obnáší služba v Africe. Opět Josef Gemrot:

„*Po vylození v Oranu jsme byli seřazeni do trojstupu a šli do příkrého kopce. Oblečení jsme byli v silných vojenských šatech i s pláštěm, proto nám bylo velice teplo a během několika minut jsme byli úplně propoceni. Později jsem teprve zjistil, proč nás tak silně navlečené nechali. Tam se totiž musí tak navléci z důvodu, aby pot rychle neschl, poněvadž by to člověka brzy vysílilo. V Oranu, v kasárnách Cizinecké legie, jsme se naobědvali a napili, ježto jsme měli velikou žízeň. [...] Asi ve 4 hod. odpoledne jsme se seřadili a šli na nádraží a jeli vlakem do města Sidi bel Abbes. Město toto je velice pěkné, má krásné široké asfaltové ulice a evropský vzhled. V tomto městě se nachází náhradní těleso Cizinecké legie. Je to mnoho budov o několika poschodích. Přes toto náhradní těleso musí projít každý nově přijatý člen. Jsou tam dosti přísné konečné lékařské prohlídky. Odtud jsou vojáci rozesíláni do výcvikových středisek, která se nacházejí v obvodu tohoto náhradního tělesa, někdy i 100 km daleko.*“¹⁹

Josef a Fridolín Gemrotovi byli spolu s dalšími Čechoslováky odveleni v polovině srpna k 1. pluku cizinecké legie do El Hadjaru, odkud se po čase přesunuli do asi deset kilometrů vzdálené Saidy na úpatí pohoří Atlas. Zde je počátkem září zastihla zpráva o vypuknutí války mezi Francií a Německem; rýsovala se tak reálná možnost opuštění legie a vstupu do československé jednotky, která měla vzniknout ve Francii. Ovšem tvrdý legionářský výcvik probíhal dál, jako kdyby se nic nestalo. Až někdy v polovině září se daly události do pohybu.

„*Po 14ti denním pobytu jsme konečně byli odvezeni úzkokolejnou dráhou do Sidi bel Abbes. Cesta dráhou trvala asi 48 hodin, a to ve vagonech, ve kterých na podlaze bylo na 20 cm koňského hnoje, neboť v těchto dopravování byli arabští koně do přístavu pro Francii. Zápach ve vozech byl pro přílišné vedro nesnesitelný, ale byli jsme rádi, že se konečně dostaneme z dosahu Cizinecké legie. V Sidi bel Abbes jsme byli ubytováni na dvoře kasáren ve stanech. Každý den ráno jsme chodívali na půlhodinku. Dostali jsme každý 300 franků jako první splátku na 2000, které jsme měli dostat po 2 letech,*“²⁰ uváděl později Josef Gemrot.

18 MZM HO, inv. č. S 945 – Vzpomínky Josefa Gemrota.

19 Tamtéž.

20 Tamtéž.

Konečně nadešel čas odjezdu z Afriky, českoslovenští vojáci vyrazili ze Sidi bel Abbes do Oranu a odtud 23. září 1939 odpluli do Francie: „Se 4 nákladními loďmi v doprovodu jednoho torpedoborce vyjeli jsme kolem pólnoci. Jelo se nám vesele, přestože na lodi byl dost velký zápach, protože byli vezení koně. Loď byla přeplněna Araby a ženami i dětmi. Stále jsme byli vedeni jako příslušníci Cizinecké legie, i když jsme již patřili do čl. armády. Po příjezdu do Marseille jsme asi za 2 hodiny nasedli na vlak a jeli podél pobřeží Středozemního moře na západ, až do malého městečka Agde. Toto město leží na řece Hérault, asi 3 km od moře. Do města jsme přijeli 26. 9. 1939. Nastěhovali jsme se do baráků, které měly místo oken asi ¾ volné prostory pod střechou. Tábor tento byl postaven na poli, a když začalo pršet, měli jsme v ubikacích po kotníky bláta.“²¹

A tak se toto nepřilíš pohostinné místo stalo centrem československé armády, která se od konce září 1939 začala rodit ve Francii. Oněch téměř 700 Čechoslováků (včetně bratří Gemrotů), kteří přibyli z cizinecké legie, se stalo jejím dobrým základem. Josef, jenž byl vojínem v záloze a absolventem účetního kurzu z prezenční služby ve vlasti, našel uplatnění jako účetní rotmistr u 9. (v kmenovém listu uvedeno u 7.) roty 1. pěšího pluku. Fridolína, který „vojnu“ za sebou neměl, zařadili do kurzu pro radio-telegrafisty a od ledna 1940 pak k 1. rotě 2. pěšího pluku. Po vzniku čs. divize v lednu 1940 byl Josef Gemrot – znovu ve funkci účetního rotmistra – přemístěn k 2. rotě 3. pěšího pluku, k 1. únoru se dočkal hodnosti svobodníka, k 25. květnu pak desátníka.²²

Když pak v květnu 1940 začaly německé armády postupovat francouzským územím a období tzv. podivné války skončilo, připravovaly se k odchodu na frontu také čs. pěší jednotky. S velitelskou rotou 1. pluku odešel do boje i Fridolín Gemrot a v červnu spolu s ostatními odolával náporu wehrmachtu na severu Francie. Josef zůstal se „svým“ 3. plukem v Agde. Země galského kohouta však nedokázala zastavit nepřátelský postup, kvapným ústupem se museli zachránit i Čechoslováci. Josef Gemrot se v Agde dočkal bratrova návratu z bojů a spolu s dalšími vojáky se odebral do přístavu Sète, vzdáleného asi dvacet kilometrů východně od Agde. Zde přistály – na základě intervence prezidenta Edvarda Beneše u britské vlády – lodě, které měly odvézt zbytky naší armády na britské ostrovy; (mnohé z nich sloužily před tím pro přepravu uhlí). Josef, který se s bratrem dostal na jednu z nich, vzpomínal na ony chvíle takto:

*„V přístavu jsme museli zanechat veškeré své zbraně, některým vojákům se však podařilo propašovat svou zbraň na loď. K protiletectké obraně jsme měli jeden lehký kulomet a 7 pušek, se kterými jsme konali hlídky. Na lodi nebylo jídla ani sladké vody. K pití pro 13 lidí bylo přiděleno na jeden den 2 litry vody. Mýti se nemohl nikdo, poněvadž naše mýdlo se v mořské vodě rozmazávalo jako kolomaz. Cesta do Gibraltaru trvala 4 dny. Na jídlo jsme dostali kousek suchého chleba nebo konzervu. Nikdo však nereptal, každý byl rád, že unikl ze spárů Němců.“*²³

21 MZM HO, inv. č. S 945 – Vzpomínky Josefa Gemrota.

22 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – parašutistická skupina CALCIUM – hlášení činnosti, 12. 5. 1947; VA-CR Trnava, Josef GEMROT-1911 (KL) a VÚA-VHA Praha, Fridolín GEMROT – Čs. letectvo-západ, osobní karta letce.

23 MZM HO, inv. č. S 945 – Vzpomínky Josefa Gemrota.

Služba u československé armády ve Velké Británii

Lod' dorazila do Gibraltaru, kde J. a F. Gemrotové přesedli na parník Neuralia, který vyplul 3. července 1940 jako součást velkého lodního konvoje do Velké Británie. Kvůli nebezpečí hrozícího od německých ponorek směřovala plavidla hluboko do Atlantického oceánu a často měnila směr, takže se cesta značně prodloužila. Všichni pasažéři si jistě oddechli, když 12. července kolem 18. hodiny přistáli v Liverpoolu. Následující období popsal Josef Gemrot takto:

„Po zakotvení u přístavního mola započali jsme vylodňovat asi v 19 hod. Po vylodění jsme šli na nádraží, které bylo asi 7 min. vzdálené. Tam byl již pro nás připraven osobní vlak, který nás vezl směrem k městu Chester. Na malé stanici jsme vystoupili z vlaku a přestoupili do připravených pro nás jednopatrových autobusů, které nás dovezly do zámeckého přírodního parku hraběte zvaného Cholmondeley (čti Čomly). Toto byl náš rekreační tábor, kde jsme dostávali zvýšené dávky potravin. Spali jsme pod stany, které jsme si postavili a okolí okrášlili květinami. Stany byly přímo přeplněny, místo čtyř, v jednom nás spalo osm. Ve stanech jsme leželi přímo na zemi. Léto v roce 1940 bylo v Anglii většinou sychravé a vlhké, takže nachlazením při spaní ve stanech jsem byl asi měsíc nemocen na ledviny. V tomto táboře byla ze zbytků našich armád z Francie sestavována nová armáda.“²⁴

V táboře Cholmondeley ve Velké Británii se v červenci 1940 sešla i skupina bývalých příslušníků uniformované státní policie, nyní vojáků čs. zahraniční armády. Zleva stojí: 1/ Kadečka, 2/ Josef Gemrot, 3/ ?, 4/ Adolf Horák, 5/ ?, 6/ Otakar Janůj, 7/ ?, 8/ Karel Dess, 9/ Jan Novosad, 10/ Zdeněk Janda, 11/ František Zabloudil. Klečící zleva: 1/ František Živěla, 2/ ?, 3/ Jan Klimeš, 4/ Václav Rozhoň. Sedící zleva: 1/ Josef Hruž, 2/ Ladislav Kovář. (Foto Václav Kolesa, Zlín)

24 MZM HO, inv. č. S 945 – Vzpomínky Josefa Gemrota.

A skutečně – v Cholmondeley se během července a srpna začala tvořit československá pozemní armáda, postupně vznikla 1. čs. smíšená brigáda a desátník Josef Gemrot byl zařazen k 1. pěšímu praporu tohoto svazku. Zároveň se začaly konstituovat čs. letecké jednotky, jejichž stavy bylo nutno urychleně doplnit. „*Hlásil jsem se také s bratrem k letectvu,*“ zavzpomínal J. Gemrot, „*ale nebyl jsem přijat, protože k letectvu byli přijímáni jen do 25 let a já měl 29. Bratra, který již byl vycvičeným radiotelegrafistou, vzali ihned. Tak jsme se s bratrem rozloučili a udržovali jsme mezi sebou jen písemný styk nebo se občas viděli na propustku.*“²⁵

Zde učiňme malou odbočku a povšimněme si dalších osudů mladšího z bratrů – tehdejšího svobodníka Fridolína Gemrota. V srpnu 1940 opustil Cholmondeley a dne 21. září byl přijat do Královského letectva (Royal Air Force, RAF), nadřízení ho odeslali do 2. školy pro letecké radiotelegrafisty (No 2 Signal School, SS) v Yatesbury a po jejím absolvování k No 1 SS v Cranwellu.

Fridolín Gemrot jako příslušník 68. noční stíhací perutě.
(Foto Jan Rail, Náchod)

25 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*. Dále ABS, Josef GEMROT-29641, PS – životopis z roku 1945 a VA-CR Trnava, Josef Gemrot-1911 (KL).

V dubnu 1941 nastoupil Fridolín Gemrot ke střeleckému výcviku ve 4. bombardovací a střelecké škole (No 4 Bombing & Gunnery School, B&GS) ve skotském West Freugh, odkud vedly jeho další kroky k náhradní a výcvikové jednotce čs. letectva umístěné v Saint Athan. Poté byl převelen k 68. noční stíhací peruti, zformované v lednu 1941 na letišti Catterick u Richmondu v hrabství Yorkshire. Sgt (Sergeant – četař) F. Gemrot dorazil k jednotce 9. února 1942 a v její „B“ letce se stal radarovým operátorem dvoumístného stíhacího letounu beaufighter, pilotovaného britským letcem Sgt Jenkinsonem. Krátce na to se peruť přesunula na letiště Coltishall u Norwiche v hrabství Norfolk, kde se podílela na odražení nočních náletů německé luftwaffe. Později Fridolín Gemrot létal s československým pilotem F/Sgt (Flight Sergeant – rotný) Josefem Adamem a stali se velice úspěšnou osádkou 68. perutě. V noci 7. srpna 1942 sestřelili na beaufighteru Mk IF (AI Mk IV) X7583 (WM-G) nad Cambridge německý bombardér dornier Do 217 (vítězství uznáno jako pravděpodobné). Ještě většího úspěchu dosáhla dvojice W/O (Warrant Officer – rotmistr, praporčík) J. Adam a F/Sgt F. Gemrot o rok později, v noci 17. srpna 1943, kdy během náletu na Lincoln s beaufighterem Mk VIF V8749 (WM-G) sestřelila dva německé Do 217. V listopadu 1943 odešli oba úspěšní letci na pravidelný operační odpočinek; k aktivní bojové činnosti se vrátili 15. května 1944, kdy začalo přezbrojování „osmašedesátky“ na nové stroje mosquito. I na tomto letounu byli úspěšní: v noci 30. července 1944 vzlétli F/O (Flying Officer – nadporučík) J. Adam a W/O F. Gemrot na mosquitu NF XVII (WM-A) ze základny Castle Camps u Cambridge a úspěšně zneškodnili německou bezpilotní letounovou střelu V-1.

Josef Adam (vlevo) a Fridolín Gemrot, úspěšná osádka 68. noční stíhací perutě.
(Foto Jan Rail, Náchod)

Až do zrušení 68. perutě, ke dni 20. dubna 1945, plnil Fridolín Gemrot operační úkoly, poté se odebral ze svého posledního válečného působiště v Church Fenton u Yorku k náhradní a výcvikové jednotce čs. letectva. A zde také přivítal první mírové dny.²⁶

Výcvik pro nasazení v týlu nepřítele

Jaké však byly mezitím další osudy Josefa Gemrota na britském území? V říjnu 1940 se celá čs. brigáda odebrala do nového působiště v okolí lázeňského města Leamington ve střední Anglii a 1. prapor našel útočiště v Moreton Paddox. Zde setrvali českoslovenští vojáci až do léta 1942, prodělávali další výcvik a účastnili se „bojových her“ s britskými jednotkami. K 1. lednu 1941 byl Josef Gemrot zařazen k 4. rotě 1.

Josef Gemrot (zcela v popředí) jako příslušník československé smíšené brigády ve Velké Británii, 1941.
(Foto MZM HO Brno)

praporu a o měsíc později si mohl na své nárameníky připnout třetí „pecku“ četaře. Čekaly však na něj další úkoly:

„V roce 1941 jsem byl naší zpravodajskou službou dotázán, zda-li bych chtěl letět domů jako parašutista. Souhlasil jsem a byl jsem ihned se 7 kamarády povolán do prvního kursu někde v severní Anglii. Po čtyřtýdenním pobytu v kursu jsem se vrátil k jednotce a vyčkával dalších rozkazů. Nikomu jsem nesměl prozraditi, kde jsem byl,“ vzpomínal po válce.²⁷

A skutečně, už od konce roku 1940 začali u čs. jednotek dislokováných v okolí Leamingtonu důstojníci 1. oddělení II. (zpravodajského) odboru exilového MNO

26 Srv. RAJLICH, Jiří – SEHNAL, Jiří: *Kočičí oči. Čs. noční stíhači v RAF 1940–1945*. Modelpres, Praha 1993; dále VŮA-VHA Praha, Fridolín GEMROT – Čs. letectvo-západ, osobní karta letce. Válečná činnost rotmistra letectva v záloze F. Gemrota byla třikrát oceněna Čs. válečným křížem 1939, pětkrát medailí Za chrabrost před nepřítelem, medailí Za zásluhy I. stupně, pamětní medailí se štítky Francie-Velká Británie a řadou dalších vyznamenání. V listopadu 1945 odešel z armády a létal u Československých aerolinií jako navigátor-telegrafista, v roce 1950 byl propuštěn a zaměstnán v dělnických profesích, pak nastoupil do ostravských dolů, do penze odešel roku 1974. Fridolín Gemrot zemřel 6. ledna 1990 v Ostravě, posmrtně byl povýšen do hodnosti plukovníka letectva.

27 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota a VA-CR Trnava*, Josef GEMROT-1911 (KL).

v Londýně s výběrem dobrovolníků, kteří se měli v budoucnu zúčastňovat operací v okupované vlasti. Mezi první vybranou šesticí se ocitl i tehdejší desátník Josef Gemrot.²⁸ Dne 17. července 1941 se pak stal frekventantem 1. zvláštního výcvikového kurzu zahrnujícího kurz útočného boje (Assault Course), jenž pod patronací britského Výboru pro zvláštní operace (Special Operations Executive, SOE) probíhal na STS 25 (Special Training School) na skotských farmách Camusdarrach a Garramor u jezera Morar. Československý velící důstojník nadporučík František Lopaur sem doprovodil rotmistra Jozefa Gabčíka, četaře Josefa Gemrota, desátníka Vojtěcha Lukašтика, četaře Václava Mála, rotného Leopolda Musila, svobodníka aspiranta Františka Pavelku a svobodníka aspiranta Libora Zapletala.²⁹

Absolventi 1. zvláštního výcvikového kurzu ve Skotsku v červenci–srpnu 1941.

Zleva: Václav Málek, Libor Zapletal, Josef Gemrot, František Pavelka, Vojtěch Lukašтик, Leopold Musil, Jozef Gabčík. Sedí František Lopaur.

(Foto MZM HO Brno)

28 Srv. MATÚŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*. Naše vojsko, Praha 2004, s. 101 a n.

29 Tamtéž, s. 116 a 245, dále VÚA-VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/2 – Přehled vojenské služby v zahraniční armádě. MAREK, Jindřich: *Pátou kartu bere smrt*. Svět křidel, Cheb 2000, s. 208 a ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*. Merkur, Praha 1990, s. 37. Z účastníků 1. kurzu byli později nasazeni v operacích v okupované vlasti J. Gabčík (ANTHROPOID), J. Gemrot (CALCIUM), V. Lukašтик (INTRANSITIVE), L. Musil (TUNGSTEN), F. Pavelka (PERCENTAGE) a L. Zapletal (BIVOUAC). Konce války se ze jmenovaných dočkali jen Gemrot s Musilem...

Budoucí parašutisty zde čekal výcvik ženijní, střelecký, topografický, spojovací, taktický a rovněž výcvik tělesné zdatnosti. Měli se naučit ničit komunikace a důležité objekty, zacházet s trhavinami, střílet ze všech možných typů zbraní a používat ruční granáty a bomby.³⁰ Kurz trval do 7. srpna 1941 a rotnému Leopoldu Musilovi z té doby utkvělo:

„Jeli jsme tam vlakem pod vedením poručíka Lopaura, doprovázel nás britský zpravodajec Mr. Keary, který před válkou žil v Praze a uměl celkem slušně česky. [...] U jezera Loch Morar jsme prodělali velice náročný výcvik, při kterém nezbyvala chvílička volna. Bylo to tvrdé, ale my jsme měli obrovskou kázeň. Bydleli jsme všichni pohromadě na farmě Camusdarrach. [...] Jídlo zde nebylo nijak valné a bylo ho poměrně málo, ani na skleničku whisky nezbyval čas. Prováděli jsme o hladu výšlapy do kopců. Nikde jste široko daleko v této divoké krajině nepotkali člověka. Klima zde bylo drsnější a počasí na červenec dost mizerné. Oblečení jsme měli často zmáčené. To víte, Skotsko... Cvičila tam tehdy jen naše osma, nikdo jiný. Z náročných instruktorů si vzpomínám dnes jen na seržanta Yorka. Nálože bouchaly ze všech stran, cvičili jsme hodně s výbušninami, lezli jsme ‚domů‘ oknem. Co chvíli vám bouchla rozbuška pod zadkem. Cvičili jsme i u moře, skákali jsme do studené vody, běhali v písku, skákali a sjížděli po zadku ze srázu apod.“³¹

Kurz navštívil také major pěchoty Karel Paleček (1896–1962), příslušník Zvláštní skupiny „D“ 1. oddělení II. (zpravodajského) odboru MNO v Londýně. Zachovalo se jeho hodnocení účastníků. Prospěch Josefa Gemrota z jednotlivých předmětů byl následující: a) ničení – dobrý, b) zbraně a střelba – výborný, c) čtení map, busola – dobrý, d) fyzický výcvik – dobrý, e) taktický výcvik – dobrý. Dlužno podotknout, že výborné hodnocení ze střelby měl ze všech frekventantů jako jediný. Při hodnocení jeho osobních vlastností si mjr. Paleček zapsal: *„Tichý, kamarádský, skromný, vytrvalý, spolehlivý. Hodí se pro splnění menších úkolů.“³²* V hlášení britského majora J. T. Younga, velitele výcviku na STS 25, je J. Gemrot hodnocen při výcviku se zbraněmi jako nejlepší střelec, velmi dobrý při práci s výbušninami, čtení map a kreslení náčrtů; horší to bylo, přes veškerou snahu, v radiotelegrafickém výcviku.³³ Celkový závěr po skončení kurzu zněl: *„Pracoval tvrdě a zdá se, že si osvojil všechny instrukce. Výsledky testů jsou mnohem lepší, než se předpokládalo. Je tichý, přirozeně inteligentní, dobrý voják, schopný vést menší jednotku a plnit všechny rozkazy. [...] Hodnocení I.“³⁴*

30 Srv. ŠOLC, Jiří: *Přijedeme za svítání. Diverze v neregulární válce československého odboje v letech 1939–1945*. Naše vojsko, Praha 2005, s. 64–65.

31 MAREK, Jindřich: *Pátou kartu bere smrt*, s. 9.

32 VÚA-VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, Karel PALEČEK – Poznatky o výcviku zvláštního kursu sign. 37-383-3/52-61 (dostupné též na http://www.indiannet.eu/home_resistance/czpart3.html [odkaz platný k 30. 10. 2009]). V celkovém hodnocení nejlépe uspěl svob. asp. F. Pavelka před des. asp. L. Zapletaem; rtn. L. Musil a čet. J. Gemrot byli těsně za nimi. Větu: *„Lze mu svěřit provedení menších samostatných úkolů,“* má však ve svém hodnocení i rtn. J. Gabčík, účastník operace ANTHROPOID, tedy přímý aktér útoku na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v květnu 1942.

33 Srv. VÚA-VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/2 – Hodnocení z výcviku na STS 25.

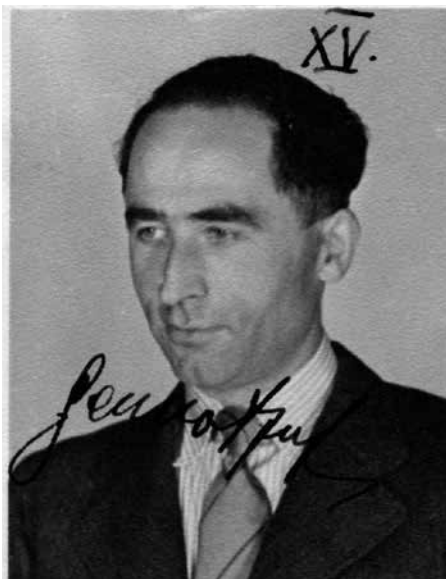
34 Tamtéž.

Po absolvování Assault Course ve Skotsku se jeho účastníci odebrali do Dunham House u Altrinchamu nedaleko Manchesteru, kde sídlila STS 51. Zde na nedalekém letišti v Ringway prodělali další část výcviku (Para Course), kde během sedmi dnů absolvovali šest seskoků padákem.³⁵ Poté se Josef Gemrot a jeho druhové vrátili k čs. brigádě, jejíž jednotky se v létě 1942 přesunuly do Yeovill v jižní Anglii.

Koncem července 1942 pak definitivně opustil kamarády od „své“ 4. roty 1. praporu – byl převelen do Londýna a odtud na STS 46 v Chicheley Hall, kde pod vedením mužů ze Zvláštní skupiny „D“ prodělával další výcvik pro nasazení v týlu nepřítel. Konkrétně šlo o střelecký a konspirační kurz (26. července–30. srpna 1942) a střelecký a šifrovací kurz (24. září–18. prosince 1942). Mezitím absolvoval kurz průmyslové sabotáže na STS 17 v Brickendonbury u Hertfordu (31. srpna–23. září 1942)³⁶. Dodejme také, že 1. srpna 1942 se Josef Gemrot dočkal povýšení do hodnosti rotného a od 28. října měl nárok nosit na nárameníkách dvě hvězdičky rotmistra pěchoty v záloze.³⁷ O něco později se zformovala výsadková skupina CALCIUM, která měla být vysazena se zpravodajskými úkoly na Českomoravské vysočině. Josef Gemrot v ní dostal funkci zástupce velitele, falešné protektorátní doklady měl mít vystaveny na jméno Josef JAROŠ, truhlář z Mnichova Hradiště.

Podívejme se na jednotlivé členy paraskupiny CALCIUM. Jejím velitelem byl 185 cm vysoký záložní podporučík JUDr. Jaroslav Odstrčil z Brníčka u Zábřehu na Moravě (nar. 6. listopadu 1912).

Po absolvování gymnázia vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, kde v roce 1938 promoval a posléze pracoval u Zemského soudu. Po německé

Podobenka Josefa Gemrota z falešné občanské legitimace při nasazení v operaci CALCIUM.
(Foto MZM HO Brno)

35 Srv. MATUŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*, s. 135–141 a VÚA–VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/2 – Přehled vojenské služby...

36 VÚA–VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/2 – Přehled vojenské služby... Tamtéž – Vlastnoruční životopis z 13. 10. 1942. V závěrečné zprávě z posledně uvedeného kurzu, stojí: „Posluchač byl znevýhodněn nedostatečnou znalostí angličtiny. [...] Byl slabý při znalosti předpisů. Jeho demoliční práce byla dobrá.“ (Srv. Tamtéž – Závěrečné hodnocení z kurzu průmyslové sabotáže.)

37 Srv. VA–CR Trnava, Josef GEMROT-1911 (KL) a VÚA–VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/2 – Přehled vojenské služby... Tamtéž – Vlastnoruční životopis z 13. 10. 1942.

Velitel skupiny CALCIUM Jaroslav Odstrčil.
(Foto MZM HO Brno)

UM, v protektorátu měl používat krycí jméno Jaroslav OCELKA.³⁸

Dalším členem se stal vyučený řezník, rotný František Široký z Kamenice u Jihlavy (nar. 23. února 1912).

Měl za sebou vojenskou službu již v období první republiky a stejně jako jeho kolegové ze skupiny se dostal přes Polsko do cizinecké legie a posléze do Agde ke 12. rotě 1. pěšího pluku, se kterým absolvoval ústupové boje na francouzské frontě. Také on se lodí Rod el Farag přeplavil do Velké Británie, kde se u 4. roty 1. praporu setkal s Josefem Gemrotem. Spolu s Jaroslavem Odstrčillem absolvovali první kurzy připravující dobrovolníky k nasazení v týlu nepřítele a po převelení do Chicheley Hall je čekalo zařazení do CALCIA. Jeho přidělené krycí jméno znělo František ŠMÍD.³⁹

okupaci odešel v polovině roku 1939 do Polska, kde se přihlásil do čs. zahraniční armády. I jeho čekal přesun do Francie, služba v cizinecké legii a po příchodu k čs. armádě v Agde zařazení v hodnosti četaře aspiranta k 8. rotě 1. pěšího pluku, s nímž se účastnil bojů proti německým armádám. Spolu s dalšími vojáky se zachránil na lodi Rod el Farag odjezdem do Velké Británie. Zde byl zařazen k 1. praporu čs. smíšené brigády. Také on přijal nabídku zpravodajských důstojníků, aby se účastnil výcviku pro nasazení v týlu nepřítele, prodělal Assault Course ve Skotsku, Para Course v Ringway a byl vybrán pro operaci v okupované vlasti. Poté odešel na STS 46 v Chicheley Hall a byl určen velitelem paraskupiny CALCI-

Člen skupiny CALCIUM František Široký.
(Foto MZM HO Brno)

38 Srv. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. VHÚ Praha, VHÚ Bratislava, Praha 2005, s. 211–212.

39 Srv. REICHL, Martin: *Cesty osudu*. Svět křídel, Cheb 2004, s. 207–209. Těsně po válce odešel František Široký z armády a vykonával funkci správce Masného průmyslu v Kostelci u Jihlavy. Po únoru 1948 musel odejít a pracoval na statku své manželky. V roce 1949 byl zatčen a za přípravu protistátní činnosti odsouzen ke čtyřem rokům vězení, které prožil v Jáchymově. Po propuštění v roce 1953 pracoval jako svářeč a stavební dělník, zemřel na srdeční infarkt roku 1976.

Karel Niemczyk, CALCIUM.
(Foto MZM HO Brno)

Posledním, nejmladším a co do věku nejmenším, ze čtveřice dobrovolníků byl radiotelegrafista rotný Karel Niemczyk, civilním povoláním konstruktér, pocházející z Karpentné u Českého Těšína (nar. 15. února 1914).

I on byl již zkušeným vojákem z domova. Jako jediný přišel do Francie tzv. jižní cestou přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Bejrút, odkud v dubnu 1940 připlul lodí do Francie. V čs. zahraniční armádě sloužil u dělostřelectva, bojů na frontě se neúčastnil. Do Anglie připlul na lodi Viceroy of India a zařadili ho k 1. baterii 1. dělostřeleckého oddílu čs. brigády. Kurzy ve Skotsku a v Ringway absolvoval už na podzim 1941 a přes Chicheley Hall přišel do skupiny CALCIUM. Naši zpravodajci mu vybrali pseudonym Karel NECHVÍLEK.⁴⁰

Falešná občanská legitimace na jméno Karel Nechvílek, již byl vybaven pro činnost v okupované vlasti příslušník paraskupiny CALCIUM Karel Niemczyk. (Foto MZM HO Brno)

40 Srv. REICHL, Martin: *Cesty osudu*, s. 210–213 a NIEMCZYK, Karel: *Curriculum po roce 1945*, MZM HO, inv. č. S 18 729. K. Niemczyk také v roce 1945 opustil armádu a nějaký čas pracoval ve Škodových závodech v Praze. V roce 1947 ho ředitelství podniku vyslalo jako vedoucího filiálky do Afghánistánu, v roce 1949 se odmítl vrátit do ČSR a odešel do Austrálie. Tam se živil jako konstruktér a později projektový manažer. Zemřel 31. července 2005.

Ale vraťme se opět k Josefu Gemrotovi. Od 29. prosince 1942 do 19. ledna 1943 se účastnil dokončovacího kurzu na STS 31 v Beaulieu, poté tělovýchovného kurzu v Hendonu, dále si znovu zopakoval týdenní parakurz v Ringway a prodělal spojovací a konspirativní kurz a fotokurz (organizovaný britskou zpravodajskou službou Secret Intelligence Service, SIS). Dne 26. července 1943 pak dorazil do Brockhallu u Northamptonu k STS 1, kde absolvoval spojovací a sabotážní kurz.⁴¹ Od srpna se výcviku skupiny CALCIUM ujala SIS; pod vedením jejích příslušníků čekalo budoucí parašutisty ještě konspirativní a spojovací cvičení. Koncem září 1943 byl výcvik ukončen a definitivně se přesunuli do objektu Stanhope Terrace 8 v Londýně, kde od května stejného roku sídlila Zvláštní skupina „D“.⁴² Před odletem do akce každý z nich napsal, komu mají být v případě jeho úmrtí dodány osobní věci. Josef Gemrot uvedl:

„Prosím, by mé osobní věci a peníze, které mně budou zde ukládány, byly v případě mého úmrtí dodány na adresu Gemrot Alois, hajný, Rychvald zámek č. 19, okr. Fryštát, [Země] Moravskoslezská. Není-li tento adresát naživu, buďte dodány na adresu Mularčík František, Rychvald, Husitská kolonie č. 800, okr. Fryštát, [Země] Moravskoslezská. Londýn 23. srpen 1943.“⁴³ Před pplk. K. Palečkem, tehdy již velitelem Zvláštní skupiny „D“, také podepsal následující prohlášení: „Jest mým úkolem, abych společně se třemi jinými příslušníky čs. armády odletěl do vlasti, zde navázal technické spojení s čs. ústředím ve V. Británii, navázal styk s domácí organizací a podával zprávy. Prohlašuji a slibuji, že učiním podle svého vědomí a svědomí, abych tento úkol, k jehož provedení jsem se dobrovolně přihlásil, úspěšně splnil. Londýn 13. 10. 1943.“⁴⁴

Po důkladné přípravě skupina v listopadu odletěla do Alžiru a počátkem ledna 1944 se přesunula do Itálie, do města Bari; z letiště Campo Cassale u Brindisi pak měli zamířit do okupované vlasti. A co od skupiny CALCIUM očekával II. odbor MNO? Zadání znělo: působit na Chrudimsku a Čáslavsku, spolupracovat s domácím odbojem a prostřednictvím radiostanice „Zdenka“ posílat zpravodajské informace do Velké Británie a zároveň odtamtud přijímat instrukce.⁴⁵ Ovšem vysazování parašutistů do akce často provázely nejrůznější problémy, rozhodující byl především faktor počasí. Na vlastní kůži to poznala i skupina CALCIUM, na což po letech vzpomínal i Josef Gemrot:

„V únoru 1944 jsem nasedl ještě se třemi kamarády do letadla a letěli jsme až do Maďarska k jižní hranici Slovenska, odkud jsme se pro nízké mraky ve střední Evropě museli vrátit. Pilot i pozorovatel musí z letadla vidět na zem, ježto kvůli nepřátelskému zaměření

41 Srv. VÚA-VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/2 – Přehled vojenské služby... MATÚŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*, s. 151 a n.

42 Srv. MATÚŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*, s. 151 a n.

43 VÚA-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/40 – Osobní přání. Šlo o jeho bratra a švagra. Jako svědek se na dokument podepsal příslušník Zvláštní skupiny „D“ npor. Gustav Loquens.

44 VÚA-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/40 – Prohlášení.

45 Podrobněji srv. JELÍNEK, Zdeněk: *Západní paraskupiny a spolupráce s domácím odbojem v letech 1941–1945*, s. 113 a n. a ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 133 a n.

*není vedeno radiem a přijde-li do hustých mraků, musí se vrátiti. Kromě toho musí být jasná měsíční noc, aby pozorovatel i pilot mohli vidět orientační body, jako jsou řeky, železnice, silnice, větší města, větší rybníky nebo jezera a kontury lesů.*⁴⁶

Počátky operačního nasazení s paraskupinou CALCIUM

Na počátku dubna 1944 se příslušníci CALCIA konečně dočkali. Spolu s další paraskupinou BARIUM, kterou tvořili velitel nadporučík Josef Šandera, jeho zástupce a šifrant četař Tomáš Býček a radiotelegrafista četař aspirant Josef Žižka, nasedli 3. dubna 1944 na letišti Campo Cassale do letounu halifax Mk.IILW284/GR-T, patřícímu 1586. polské letce pro zvláštní úkoly (No 1586 Polish Special Duties Flight).⁴⁷

Na tomto místě bych také rád podotkl, že cílem této studie není mapovat činnost CALCIA na území protektorátu jako celku (což by byl námět na samostatnou knihu); chce především přiblížit osudy Josefa Gemrota. Dění kolem paraskupiny bude popsáno jen rámcově a pokud souvisí s osobou zástupce jejího velitele. Tolik pro doplnění.

Vraťme se do chvíle, kdy parašutisté dostali pokyn nastoupit do letounu: *„Oblékal jsem se sám, až na padák, který mi pomohl nasadit anglický poručík. Na letiště jsme přišli dosti pozdě, nebylo času na dobré uspořádání různých věcí, které jsem měl pod oblekem nebo kombinézou. Myslím, že jsem byl příliš vycpán prádlem, čokoládou, suchary a jinými poživatinami. Z auta, které mě vezlo k letadlu, mi museli pomoci vylézt, taktéž do letadla mně pomáhali. Během čtyřapůlhodinového letu mně trnulo celé tělo. Bylo to tím, že popruhy padáku musí být utažené, když mám tolik věcí pod oblekem. Při prvním letu jsme si padáky oblékali až půl hodiny před seskokem a po letadle se volně pohybovali.*⁴⁸

Bombardér odstartoval v 19.20 hodin: *„Tentokrát bylo počasí velmi pěkné, měsíc svítil a všude nad střední Evropou mrzlo. Bylo krásně vidět lesklé vrcholky zasněžených Alp. Nad slovenskými hranicemi u města Komárna začali na nás Maďaři střítet z rychlopalných kanonů. Pilot udělal jen menší zatáčku a letěl dál, aniž si toho někdo víc povšiml. V letadle nás bylo 7 parašutistů a 5 [s dispečerem šest – pozn. aut.] členů posádky. Parašutisté byli rozděleni do 2 skupin. Naše skupina měla 4 členy, druhá byla tříčlenná. Letadlo letělo směrem na Českomoravskou vysočinu a letec nám brzy hlásil, že se nacházíme nad velkým rybníkem Velké Dářko, který je zamrzlý, abychom se připravili k seskoku.*

46 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*.

47 Srv. CALCIUM. Dostupné na <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Calcium/p/55757#-55757> [cit. 22. 9. 2009]. Osádku letadla tvořili piloti F/O Jan Dziedzic, F/Sgt Henryk Gołębiowski, radiotelegrafista F/Sgt Jerzy Koper, palubní mechanik Sgt Josef Zubricki, střelec F/O Stefan Czekalski a dispečer Sgt Stefan Kulach. Desant BARIUM seskočil u Vysoké nad Labem. Velitel npor. J. Šandera (nar. 1912) se při zatýkání 16. ledna 1945 těžce postřelil a zemřel 9. března 1945 v nemocnici v Hradci Králové. Čet. asp. Josef Žižka (nar. 1913) se po zatčení oběsil 18. ledna 1945 ve věznici v Praze na Pankráci. Konce války se dočkal pouze čet. Tomáš Býček (nar. 1910), který po roce 1948 odešel do exilu; 29. listopadu 1986 zemřel ve Velké Británii.

48 MAREK, Jindřich: *Pátou kartu bere smrt*, s. 110.

Výpravčí [dispečer – pozn. aut.] v letadle, Polák, nás zapjal k žebřím letadla, otevřel skákací díru, kterou jsme dole viděli sníh, což nám nebylo zrovna vhod. Nad cílem jednou zakroužil a za druhého průletu byl vyhozen balík s materiálem a seskočili 2 parašutisté, za třetího průletu byl opět shozen balík s vlastním padákem a zase 2 parašutisté vyskočili, takže během 5 minut jsme byli 4 parašutisté a 2 balíky dole. Bylo to u obce Deblův-Čejkovice u Chrudimi. Letadlo pak letělo dál s druhou skupinou parašutistů, která, jak jsem se později dověděl, vyskočila u Kutné Hory. Z důvodů bezpečnostních nesměla jedna skupina o druhé vědět, kde bude z letadla seskakovat.⁴⁹

Jaké byly první dojmy parašutistů, když opustili polský halifax? „Když jsme vyskočili z letadla, bylo počasí krásné, ale vál silný vítr, který je pro seskok velmi nebezpečný. Vítr mne nesl nad les, do kterého jsem padl s kamarádem i s balíkem. Dopadl jsem na strom a zůstal viset asi 4 m nad zemí. Vyprnul jsem rychle zámeček padáku a skočil dolů, kde bylo asi ¾ m sněhu. Po 20 minutách se členové naší skupiny sebrali dohromady a šli stahovat padáky se stromů, což se nám po delší námaze podařilo. Pak jsme se vydali hledat ztracený balík, který nám vítr odnesl na 1 km daleko od místa našeho seskoku. Hledali jsme jej od půl 12. hodiny v noci, kdy jsme provedli seskok, do 4 hodin do rána, avšak bezvýsledně. Byl již nejvyšší čas, abychom pomýšleli na odchod z místa doskoku, obzvláště když jsme nenašli padák s balíkem. Do 2 batohů jsme vzali vysílací stanici, sebrali padáky a obaly ze stanice a vydali se na cestu. Asi po 200 m chůze jsme přišli k orientační tabuli s nápisem Čejkovice. Vstoupili jsme na okraj lesa, abychom se podle speciální mapy s pomocí baterky orientovali. Zjistili jsme, že jsme byli vysazeni z letadla asi 15 km od místa, které nám bylo určeno v Londýně.“⁵⁰

Parašutisté ovšem museli oželeť jednu ze dvou radiových stanic „Šimandl“, přijímač Mk V, šest krystalů a vysílací klíč, včetně dvou spacích pytlů, které zůstaly ve ztraceném zásobníku. Vydali se však na další cestu a zaklepali na dveře stavení v osadě Deblův, kde bydlela rodina Benadova. Otec s dcerou slíbili, že ukryjí v domě padáky a kombinézy a pokusí se najít ztracený zásobník. Navíc u sebe ukryli druhou, zachovanou radiostanici. Bohužel, po rozednění našel zásobník zemědělský dělník, který nález ohlásil četníkům, a ti přivolali gestapo. To zahájilo pátrání – bylo jasné, že se v okolí pohybují parašutisté.⁵¹ Skupina se mezitím vydala směrem k Nasavrům na Chrudimsku. „Ušli jsme asi 3 km,“ vzpomínal J. Gemrot, „a začalo se rozednívat. Z průseku jsme se dostali na cestu, a protože dělníci již jezdili do práce, museli jsme sejít

49 MZM HO, inv. č. S 945 – Vzpomínky Josefa Gemrota.

50 Tamtéž.

51 Tamtéž; dále VHÚ-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/6-13 – Technický dotazník. „Zdeňka-Milada“ – operace CALCIUM, 11. 7. 1945; Tamtéž, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/22-27 – Prohlášení o činnosti skupiny (1945); MZM HO, inv. č. S 12 994 – Operace CALCIUM (Vzpomínky Karla Niemczyka), nedatovaný strojopis; VHÚ-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Karel NIEMCZYK, sign. 37-318-4 – Prohlášení o činnosti (1945) a KOPEČNÝ, Petr: Výsadková skupina CALCIUM a její činnost na západní Moravě v roce 1944. In: *Vlastivědný sborník Vysočiny*. Oddíl věd společenských, XII, Jihlava 2000, s. 193.

ze silnice a ukrýt se v malém trojúhelníku lesa, asi 200 m od vesnice. Odtud jsme měli dobrý výhled na všechny strany.⁴⁵²

Čtveřice parašutistů využila nabídky náhodně procházejícího penzisty, který jim donesl jídlo a zařídil usušení mokrých svršků. Nabízel jim také, že u něj mohou přespát, leč oni chtěli pokračovat na záchytnou adresu, kterou obdrželi v Anglii. Zněla na jméno Jan Dražil, Ochoz u Nasavrck, ale když k jmenovanému přišli, nejen že je odmítl, ale navíc je druhý den udal na četnické stanici v Nasavrkách. Odmítnuti byli také u Jana Trunce v Dolech u Skutče, i když zde již udání nenásledovalo. V okolí místa seskoku se tak začaly nepříjemně rojit německé bezpečnostní síly i protektorátní četnictvo. Velitel skupiny ppor. Jaroslav Odstrčil proto rozhodl, že na další adresy poskytnuté Londýnem již nepůjdou a vydají se k Janu Dvořákovi do Březí u Bohdalova na Žďársku, s jehož synem studoval na vysoké škole.

Kpt. Karel Veselý-Štainer,
čelný představitel odbojového uskupení
Rada tří, na poválečné fotografii.
(Foto Jiří Mikulka)

Šest desítek kilometrů dlouhá cesta po zasněžené Českomoravské vysočině trvala čtyřem vyčineným mužům osm dnů. Bez zvláštních příhod ji však zdárně absolvovali, v Březí si odpočinuli a nabrali nových sil. Za dva dny pak vyrazili na další pouť, tentokrát k Josefu Dvořákovi, známému rotného Františka Širokého, do Střížova u Luk nad Jihlavou. Opět je čekalo mnoho kilometrů náročného terénu, avšak nový podporovatel je nemohl vzít k sobě do stavení, proto parašutisté zůstali pět týdnů několik set metrů od vesnice v úkrytu v lese, kde je hospodář zásoboval potravinami. V té době velitel skupiny rozhodl, že svoje muže rozdělí. On a Josef Gemrot půjdou zpět do Březí, kde se „ubytují“ v lese a František Široký s Karlem Niemczykem zůstanou dál ve Střížově. Budou také hledat kontakty na domácí odbojové organizace. A skutečně, za relativně krátkou dobu se o jejich pobytu dozvěděl jeden z čelních představitelů organizace JARO (dříve Přípravný revoluční výbor, pozdější Rada tří) kapitán

generálního štábu (gšt.) Karel Veselý-Štainer (1906–1993), k němuž se nakonec CALCIUM dostalo prostřednictvím MUDr. Jana Motýla z Luk nad Jihlavou.

Došlo i k setkání parašutistů s pplk. Josefem Svatoněm (1896–1944) a por. Josefem Kabelem (1914–?), významnými představiteli domácího odboje na české straně Českomoravské vysočiny. Ppor. Odstrčil a rtm. Gemrot se zakrátko přemístili k rybníku v Netíně u Velkého Meziříčí, kde je v lesním úkrytu zásoboval tamní hajný Josef Pávlas. Rotní František Široký a Karel Niemczyk poté, co se k nim od Benadů z Deblova

dostala radiostanice „Zdenka“, navázali 21. května 1944 z lihovaru v Novém Městě na Moravě spojení s Vojenskou radiovou ústřednou (VRÚ) ve Velké Británii. Informovali o existenci odbojového uskupení JARO a mohli začít plnit své zpravodajské poslání. Během vysílání však museli, kvůli německému zaměřování, často měnit místa pobytu. (Do jara 1945 působili např. v Proseči, Luži u Košumberka, Čankovicích, Javorné, Běstvině, ve mlýně Psoťnov u Blížňovic a v dalších místech). Na žádost domácího odboje a se souhlasem ústředí v Londýně pak stanice „Zdenka“ změnila název na „Milada“ a každý den vysílala do Anglie důležité zpravodajské informace.

V polovině června 1944 však kpt. Veselý-Štainer rozhodl, že se Široký s Niemczykem přesunou do Netína, kde byla v Pavlasově hájence ukryta amatérská radiostanice „Jarča“, kterou získal již zmiňovaný MUDr. Jan Motýl. Důležité bylo i to, že v nedaleké boudě u krmelce pobývali ppor. Jaroslav Odstrčil s rtm. Josefem Gemrotem. Plán Veselého-Štainera byl zdánlivě logický – zdvojí se radiové spojení s Anglií a přetížené „Zdenca-Miladě“ se uleví. Radiotelegrafista Niemczyk sice protestoval, že CALCIUM má samo pouze čtyři krystaly, což je minimum pro jednu stanici, že on je pouze jediným vycvičeným radistou a vysílání dvěma stanicemi z jednoho místa nemá smysl a je nebezpečné, nicméně kpt. Veselý-Štainer trval na svém. Schůzka všech zainteresovaných byla svolána do Netína na pátek 23. června 1944 navečer.⁵³

Střetnutí s gestapem u Netína

Od rodiny Jana Hartmana z Proseče u Skutče vyrazily k Netínu dvě skupiny – již 22. června vyšli pěšky pplk. Josef Svatoň s rtn. Františkem Širokým, druhého dne pak vyjeli na kolech por. Josef Kabele s rtn. Karlem Niemczykem. Rtm. Josef Gemrot a ppor. Jaroslav Odstrčil je měli už očekávat. Všechno ale zhatila nešťastná náhoda, přičemž se ukázalo, že tvrdošíjně prosazovaný požadavek Veselého-Štainera na spojení obou částí CALCIA mohl zapříčinit zkázu celé skupiny. Dne 22. června totiž obdrželo brněnské gestapo telefonát od jisté JULIE (jmenovala se ovšem Marie Sladká, ještě dříve provdaná Bryksová, rozená Černá, spolupracovala s olomouckým gestapem), že se u Netína, v tzv. lesní vile manželů Jebavých, dějí „podezřelé věci“. Komisař Franz Schauschütz, vedoucí referátu IV 2b (parašutisté a radiové protihry) se rozhodl celou záležitost prověřit; k uskutečnění svého plánu si vybral právě 23. června 1944. Kolem 16.15 hod. přijelo do Netína auto s řidičem Rudolfem Krumholzem a pěti brněnskými gestapáky: Heribertem Dufkem, Rudolfem Königem, Siegfriedem

53 Srv. MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*; MZM HO, inv. č. S 12 994 – *Operace CALCIUM (Vzpomínky Karla Niemczyka)*; JELÍNEK, Zdeněk: *Západní paraskupiny a spolupráce s domácím odbojem v letech 1941–1945*, s. 115–116; KOPEČNÝ, Petr: *Výsadková skupina CALCIUM a její činnost na západní Moravě v roce 1944*, s.133–136; ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 133–135 a NEPRAŠ, Jaromír: *Smrtí boj nekončí. In memoriam generála Josefa Svatoňe*. Okresní muzea Svitavy, Chrudim, Vysoké Mýto a Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků Svitavy 1990, s. 65–70.

Pribilem, Waldemarem Richterem a Franzem Schauschützem. Zastavili u rekreačních domků u rybníka a osazenstvo se pěšky vydalo k vile Jebavých.⁵⁴

A tehdy se jejich cesta zkrížila s cestou rtm. Gemrota: „Došel jsem až na okraj lesa, kde byla mýtnina asi 100 m široká, přes kterou bych musel projít k našemu dennímu bydlišti v hustém lese. Z okraje lesa viděl jsem muže a ženu, kteří sušili seno, a proto, abych nebyl viděn, obešel jsem mýtninu kruhem. Asi dva dny před tím mi říkal hajný, že do weekendové chaty, která je těsně u myslivny, přijdou řezníci a velkouzenáři z Prahy a Brna. Tito si tam vždy smlouvají černé obchody, při tom hodně pijí a dělají různé hlouposti a nepřístojnosti, jako střílejí po stromech, lezou po nich i po plotě. Když jsem se vracel z okraje lesa, uviděl jsem před sebou 3 muže v civilu, kteří stáli. Šel jsem s gumákem na ruce klidně k nim v domnění, že to jsou řezníci s velkouzenáři z weekendové chaty. Přišel jsem k nim na tři kroky a zastavil se, ježto se mi zdáli podezřelí. Mezitím jeden vlezl z levé a druhý z pravé strany do houští, s úmyslem mne chytit. Pomyslíl jsem si, že si mne uzenáři chtějí pro legraci chytit, proto jsem jejich špásování chtěl překazit útekem. Když jsem se však otočil, vyšla rána, která zasáhla spodní část rukávu. Na mou obranu střelbou bylo již pozdě, protože jsem byl k útočícím mužům obrácen zády, proto jedinou záchranu jsem viděl v útěku. Druhá rána vyšla a touto jsem byl zasažen pod levou lopatku a kulka mi prolétla svalem na levé ruce. V tom okamžiku jsem byl právě na křižovatce průseků a gumák, který jsem měl na pravé ruce, se zachytil o stromek a zůstal na něm viset, a tím mne strhl doprava, takže rána, která vyšla pod paždí a skrz ruku, kdybych se nebyl otočil, byla by prošla srdcem. V tom okamžiku jsem měl již pistoli v ruce a po poranění levé ruky jsem zbraň dal do pravé ruky, protože jsem levák, ale pravou střílím také. Útočníků bylo pět a všichni stříleli až do vyprázdnění svých zásobníků. To jsem byl od nich již vzdálen asi 50 m a žádnou ránu jsem již nedostal. Domnělí řezníci byli členové brněnského gestapa, kteří obdrželi anonymní telefonní udání.“⁵⁵

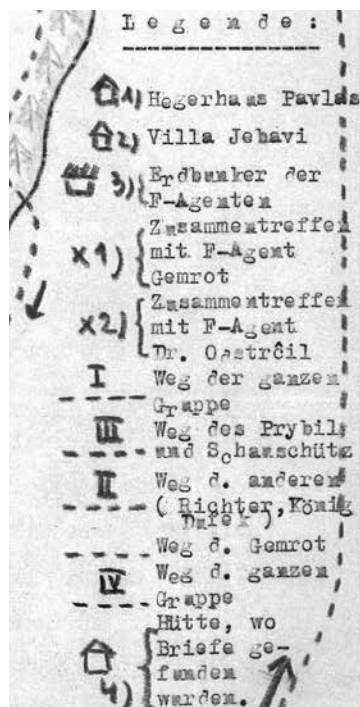
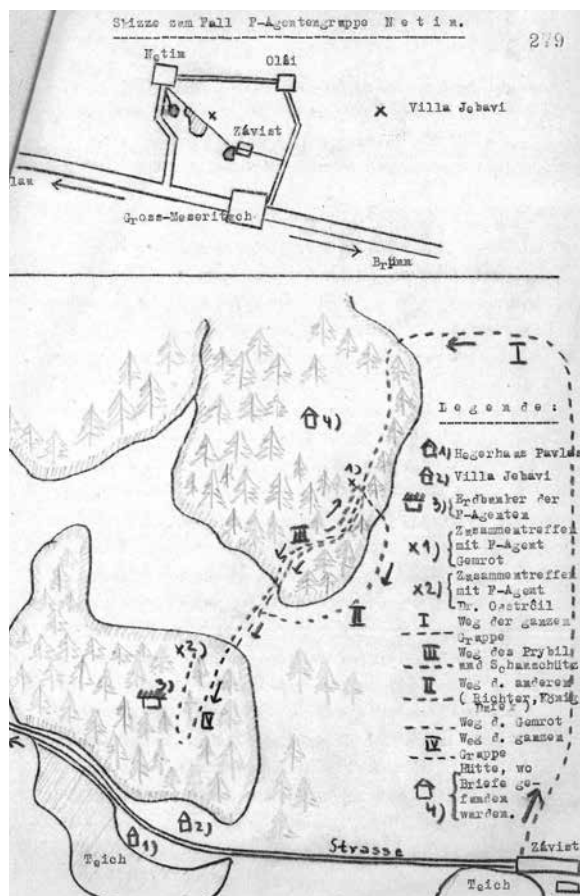
Kriminální komisař a SS-hauptsturmführer Franz Schauschütz (1912–1947), hlavní aktér netínského zásahu, k zmíněnému střetu s J. Gemrotem po válce vypověděl:

„Chtěli jsme projít lesem za vilou [Jebavých – pozn. aut.], přiblížit se k ní a pozorovat, co se v ní děje. Při cestě mladým lesem jsme šli v řadě za sebou, neboť cesta byla velice úzká. Náhle se před námi objevil nanejvýš podezřelý muž. Prikázal jsem třem za mnou jdoucím úředníkům, aby se schovali v lese a obklíčili jej. Dále jsem pokračoval jen s Pribylem [spr. Pribil – pozn. aut.], ozbrojeni jsme byli každý jen jednou pistolí. Když se přede mnou

54 Srv. VÚA-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/17-21 – Akce gestapa u Netína, Výpis z protokolu s bývalým členem brněnského gestapa Rudolfem Königem, pořízený Oblastní úřadovnou StB v Brně 25. 11. 1946; ABS, Studijní ústav, sign. 302-1-292, Protokol sepsaný dne 6. 9. 1945 orgány OBZ velitelství V. sboru na Právnické fakultě v Brně se Schauschützem Františkem, předvedeným z vazby; KOPEČNÝ, Petr: *Výsadková skupina CALCIUM a její činnost na západní Moravě v roce 1944*, s.136.

55 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*. Parašutista byl vyzbrojen samonabíjecí kapesní pistolí Colt 0,32 se zásobníkem na osm nábojů ráže 7,65 mm. (Srv. VHÚ-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/6-13 – Technický dotazník. „Zdeňka-Milada“ – operace CALCIUM, 11. 7. 1945.)

jdoucí úředník [Pribil] přiblížil k neznámému na vzdálenost asi 10 metrů, zvolal: „Ruce vzhůru, policie!“ Cizinec se ihned otočil a běžel pryč. Nyní jsme všichni vytáhli pistole a vyrazili za ním. Vpředu běžící úředník [Pribil] vystřelil za prchajícím ze stále se zvětšující vzdálenosti, ovšem – pokud jsme mohli zjistit – netrefil jej. Potom střelějícímu došly náboje, tak jsem v běhu ze vzdálenosti 30–50 metrů začal na uprchlíka pálit i já. Ten se však ztratil za ohybem cesty, takže jsem ho vůbec neviděl. Shromáždili jsme se tedy a pročešali les, ve kterém neznámý zmizel. Pak jsme vyrazili k vile Jebavých.⁵⁶

Náčrtek střetnutí příslušníků brněnského gestapa s ppor. Odstrčillem a rtm. Gemrotem 23. června 1944 u Netína, který při poválečném výslechu nakreslil bývalý kriminální komisař gestapa Franz Schauschütz. (Výřez legendy) (ABS)

56 ABS Praha, Studijní ústav, sign. 302-1-292, Protokol sepsaný dne 6. 9. 1945 orgány OBZ velitelství V. sboru na Právnické fakultě v Brně se Schauschützem Františkem, předvedeným z vazby. Dále srv. VÚA-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/18 – Akce gestapa u Netína. Výpis z protokolu s bývalým členem brněnského gestapa Rudolfem Königem, pořízený Oblastní úřadovou Státní bezpečnosti v Brně 25. 11. 1946. V protokolu je, s malými odchylkami, podán podobný popis střetu gestapa s Josefem Gemrotem. Za zmínku stojí, že jak Schauschütz, tak König (1911–1947) byli na základě rozsudků Mimořádného lidového soudu odsouzeni k trestu smrti a popraveni.

Josef Gemrot tak příslušníkům gestapa se štěstím unikl a schoval se v dobře maskovaném krytu vybudovaném pro případ nouze hajným Pavlasem, proto ho pronásledovatelé nenašli. Parašutista zjistil, že jeho zranění není tak těžké, ale silně krvácel; zatím se však rozhodl zůstat ve svém provizorním útočišti. Štěstí však opustilo ppor. Odstrčila. Gestapáci totiž postupovali dále k vile Jebavých a narazili právě na něj. Velitel CALCIA neuposlechl jejich výzvy k zastavení, tak se na něj vrhli a došlo k zápasu. Přemoci urostlého Moraváka však nebylo zrovna jednoduché, a tak ho v nastalé potyčce gestapák Richter, v domnění, že parašutista sahá po pistoli, zezadu zastřelil. Tajní policisté odebrali mrtvému doklady a zbraň a odjeli do Velkého Meziříčí telefonovat pro posilu.⁵⁷ Kolem 20.00 hodin obklíčilo celé místo, kde došlo k výše popsanému střetnutí, několik desítek příslušníků gestapa a četnictva.

Nezůstalo však pouze u jejich pohybu u Netína, pátrali i v širším okolí. Za obcí Zahradíště u Radostína nad Oslavou narazila skupina příslušníků gestapa na por. Kabeleho a rtn. Niemczyka, kteří se k Netínu blížili na kolech. Gestapáci vyzvali odbojáře, aby dali ruce vzhůru, avšak radiotelegrafista CALCIA Niemczyk vytáhl pistoli a zahájil na ně palbu, přičemž jednoho německého policistu zranil a ostatní zahnal na útěk. Ačkoliv Němci v následné přestřelce, při níž použili i samopaly, zasáhli por. Kabeleho, oběma ilegálními pracovníkům se nakonec podařilo uniknout, stejně jako nedaleko postupujícím pplk. Svatoňovi a rtn. Širokému, varovanými zvukem výstřelů.⁵⁸

Josef Gemrot v tutéž dobu prožíval velmi krušné chvíle. Nevědomky mu však pomohli právě Svatoň se Širokým:

„Došli až ke krytu, kde jsem byl schován,“ vzpomínal tehdy zraněný parašutista, „zaleschli však hlasy a zjistili, že je to gestapo. Dali se pod hrází na ústup a pak zalehli do obilí. Gestapo mělo s sebou dva policejní psy, kteří šli po mé stopě až ke krytu, a tam patrně zachytili čerstvou stopu Širokého a Svatoňe a dali se za nimi pod hráz. Asi po 100 m gestapo vzalo psy zpět, když zjistili, že stopa v trávě vede pryč. V té době jsem v krytu seděl a malou skulinkou jsem viděl stín, jak se míhá po podlaze. Byl jsem stále připraven ke střelbě pro případ, kdyby vchod do krytu byl objeven. Byl by to boj do posledního dechu. Tušil jsem, že dříve nebo později bude kryt prozrazen, proto jsem se rozhodl, že ještě těžce noci musím kryt opustit. V půl jedenácté v noci nadzvedl jsem opatrně kryt a vylezl ven. Šel jsem až na okraj lesa velmi opatrně, ale na samém kraji lesa jsem šlápl na suchou větvičku, která zapraskala. Proto jsem ihned lehl na zem. V tom okamžiku ve vzdálenosti asi 50 m se rozsvítila silná reflektorová světla, která mne však nezachytila, ježto jsem ležel

57 ABS Praha, Studijní ústav, sign. 302-1-292, Protokol sepsaný dne 6. 9. 1945 orgány OBZ velitelství V. sboru na Právnické fakultě v Brně se Schauschützem Františkem, předvedeným z vazby.

58 Srv. MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*; VÚA-VHA Praha, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/18 – Akce gestapa u Netína; MZM HO, inv. č. S 12 994 – Operace CALCIUM (*Vzpomínky Karla Niemczyka*); ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – hlášení činnosti z 12. 5. 1947; KOPEČNÝ, Petr: *Výsadková skupina CALCIUM a její činnost na západní Moravě v roce 1944*, s. 136–138; ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 135; NEPRAŠ, Jaromír: *Smrtí boj nekončí*, s. 70–73; PELC, Oldřich: *Parašutisté v akci*. Národní politika, Mnichov 1987, s. 71.

v trávě. Pátrač stál a osvětloval terén asi 10 minut a pak zhasl. Plížil jsem se trávou, přes louku asi 70 m širokou, do menšího lesíka, kde jsem pokračoval v cestě až k silnici, a tu najednou ve vzdálenosti asi 500–600 m se strhla střelba z pistolí a automatů.⁵⁹

Josefu Gemrotovi se podařilo dostat k boudě, kde dříve přespávali s Jaroslavem Ostrčilem, chtěl si odtamtud vzít některé své osobní věci. Zpozorovali ho ale hlídkující četníci, tak se musel opět spásit útekem:

„Na polní cestě od hájovny jsem uviděl dvě dvojice německých četníků, proti sobě jdoucích. Od této cesty jsem byl asi 3 m vzdálen, proto jsem se v obilí přikrčil a poslouchal jsem 10 min. rozhovor, ze kterého jsem vyrozuměl, že na nás velmi nadávali. Když byli asi 20 m ode mne, opatrně jsem přešel cestičku a vlezl zase do obilí. Šel jsem dále velmi opatrně, ježto v noci každé zlomení klasu je slyšitelné. Takto opatrně jsem urazil asi 1 km od místa střelby a při tom jsem div nevrazil do dvou českých četníků. Orientaci jsem ztratil, protože jsem neměl mapy a kraj jsem neznal. Měl jsem jen kompas a věděl jsem, že musím na sever do Březí, kde jsme měli sraz v případě rozprachu. Musel jsem chodit jen v noci, protože gestapo silnice ve dne projíždělo a hlídalo. První den jsem seděl pod skalou 10 m vysokou, nad níž vedla silnice na Vel. Meziříčí. Po celý den chodili po silnici nade mnou 2 čeští četníci kteří, když se setmělo, odešli, a já také vyrazil na další pouť do Březí u Bohdalova. Po delším bloudění jsem tam za tři dny, vlastně noci, došel. [...] V noci jsem šel vesnicemi, abych měl lepší orientaci. Kdyby mne byl někdo zastavil, byl jsem odhodlán jej ihned zastřelit. Prošel jsem mnoho vesnic, ale vesnické hlídky civilní se mi vyhýbaly. Za celou dobu jsem snědl pouze jeden syrový hřib a napil se několikrát vody z potoka. Pro kousek chleba do některého domku jsem nemohl, protože v kraji daleko široko byl velký shon po parašutistech.“⁶⁰

Další odbojová činnost J. Gemrota v letech 1944–1945

V Březí přijal Josefa Gemrota spolehlivý Jan Dvořák, dal mu najíst, vybavil ho teplým kabátem a odvedl do lesa, kde už jednou s kamarády přebývali. Nocoval pod statným smrkem, jehož větve dosahovaly až k zemi, takže to byl docela bezpečný úkryt. Pomalu se mu hojilo i střelné zranění od Netína. Po týdnu přišla k Dvořákům spojka od skupiny JARO, leč měla špatné heslo, takže hospodář parašutistův pobyt v lese neprozradil. Po čtrnácti dnech se spojky opět zastavily v Březí. Tentokrát již bylo vše v pořádku, takže s nimi Josef Gemrot odešel na jiné místo, a to do Studnic u Nového Města na Moravě k bývalému lyžařskému závodníkovi Cyrilu Musilovi (1907–1977). V jeho penzionu se setkal nejen s pplk. Josefem Svatoněm a jeho pobočníkem poručíkem Eduardem Soškou (1913–1944), ale i s čelným představitelem JARA divizním generálem Vojtěchem Borisem Lužou (1891–1944), který rovněž našel ve Studnicích útočiště. Na seníku v Musilově stavení prožili tři jmenovaní příslušníci domácího odboje

59 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*.

60 Tamtéž. Z Netína je do Březí vzdušnou čarou asi 20 km.

a parašutista skupiny CALCIUM asi jeden měsíc. Jelikož byl Jaroslav Odstrčil nezvěstný, převzal „de iure“ Josef Gemrot – jako jeho zástupce – velení paraskupiny (i když v dané chvíli byl tento fakt pouze iluzorní – oba jeho kolegové K. Niemczyk a F. Široký se tehdy nacházeli u Hartmanů v Proseči). Stojí ovšem za zmínku, že v době pobytu ve Studnicích doprovázel Josef Gemrot Vojtěcha Lužu na schůzku do Bohdalova, kde se 17. července 1944 uskupení JARO oficiálně přeměnilo na Radu tří (R-3) a generál Luža se stal jejím vojenským velitelem.⁶¹

Někdy v první polovině srpna 1944 se J. Gemrot rozloučil s Cyrilem Musilem a odebral se do vesnice Rohozná u Nasavrku k Josefu Rohlíkovi, kde tehdy přebývali také Karel Niemczyk a František Široký s radiostanicí „Milada“. O tomto místě svého pobytu J. Gemrot později uvedl: „Bylo to na státní silnici a často tady projížděly hospodářské kontroly, kriminálka i gestapo. Byli jsme ubytováni na půdě, pod senem pod podlahou jsme měli kryt pro případ prohlídky. Vysílání tam bylo jisté, poněvadž asi 20 m od domku byl transformátor, který zaměřovací přístroje ruší vyzařováním elektromagnetických vln. U Rohlíkových jsme prožili mnohé nebezpečné chvíle. Jednou tam byla v Rohozné honička na uprchlíky z Německa, kteří v počtu 8 členů se ve vesnici potulovali, ale prohlídka k Rohlíkovi nepřišla. Jednou při návratu z procházky jsme si spokojeně všichni tři seděli na půdě, když tu v poledne vylétnou z protějšího domu plameny. Za chvíli byl celý dům v ohni a vyhořel do základů. Naše četnictvo a něm. kriminální policie přijela k ohni a zjistila, že majitelé domu odešli na pole pracovat a zanechali doma bez dozoru asi 4leté dítě. Toto si hrálo s ohněm, který vyhrabovalo z kotle, v němž se vařilo pro dobytek. Protože v blízkosti kotle byl suchý len, který se od vyhrabaných uhlíků vznal, v několika minutách hořelo celé stavení. Rodiče dítěte byli zavřeni pro nedostatečný dozor. Pro nás opět jedna kritická situace šťastně dopadla.“⁶²

Trojice parašutistů vyvíjela úspěšně zpravodajskou činnost a udržovala z různých míst východních Čech spojení s Velkou Británií. Hatila se však dřívější plodná spolupráce s Radou tří. Od červnových událostí v Netíně panovala mezi členy CALCIA a především kpt. Veselým-Štainerem značná nedůvěra, navíc násobená tím, že domácí odboj reprezentovaný tímto důstojníkem neodbytně vyžadoval, aby exilové ministerstvo národní obrany zajistilo dodání zbraní a jiného materiálu:

„Když vyžádaný materiál z Londýna nedocházel, zaslala nám organisace R 3 písemnou výzvu, abychom s Londýnem přerušili spojení, přičemž podotkli, jestliže tak neučiníme,

61 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*. Dále KOPEČNÝ, Petr: *Výsadková skupina CALCIUM a její činnost na západní Moravě v roce 1944*, s. 139; JELÍNEK, Zdeněk: *Cyril Musil. Kapitoly z historie odboje na Českomoravské vysočině*. Nové Město na Moravě, MO Svazu bojovníků za svobodu, Nové Město na Moravě, OÚ Žďár nad Sázavou ve spolupráci s Konfederací politických vězňů pobočka Žďár nad Sázavou, 1992, s. 12–13; LUŽA, Radomír: *V Hitlerově objetí. Kapitoly z českého odboje*. Torst, Praha 2006, s. 208–209; ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – hlášení činnosti z 12. 5. 1947. Generál Vojtěch Boris Luža byl spolu se svým pobočníkem por. Josefem Korešem (1917–1944) zastřelen 2. října 1944 protektorátními četníky v Hřišti u Příbyslavi. Pplk. Josef Svatoň zahynul 1. listopadu 1944 spolu s Eduardem Soškou v Pasekách nedaleko Proseče u Skutče při přestřelce s gestapem.

62 MZM HO, inv. č. S 945 – *Vzpomínky Josefa Gemrota*.

*budeme považováni za agenty pracující s cizími mocnostmi,*⁶³ napsal v roce 1945 Josef Gemrot. „*Toto jsme odmítli s podotknutím, že si nás organizace nevyžádala z Londýna, že jsme s organizací jen náhodou navázali spojení, že s organizací jen spolupracujeme, tudíž že budeme s Londýnem ve spojení stále. Celkem se činnost skupiny od měsíce července až do prosince více méně zakládala na korespondenci o organizování slíbených dodávek zbraní a skupin, dále politickými telegramy.*“⁶⁴

Reprezentanti domácího odboje, tedy v tomto případě Rady tří, viděli ovšem celou záležitost ze svého zorného úhlu. Svůj názor na činnost paraskupin vyslaných z Velké Británie do protektorátu vyjádřil kpt. Karel Veselý-Štainer takto:

*„Spojovací roje nerady odesílaly jiné zprávy a žádosti, než zpravodajské. Poněvadž dostaly v zahraničí rozkaz pro zpravodajství, nechtěly se plně a bezpodmínečně podřídit domácímu odboji. Tvořily zde jakési samostatné buňky a jen proto, že byly na nás odkázány, se často snažily nám vyhovět, ale byly v rozpacích. Chtěli jsme přípravy pro boj a roje měly rozkaz dělat zpravodajství. [...] Jejich politické názory byly jiné než naše, odhadovaly jinak situaci a vývoj. Celkem měly těžké postavení – vyhovět nám a zároveň zahraničí.“*⁶⁵

Snaha podřídit parašutisty domácímu odboji však vycházela právě od kpt. Veselého-Štainera. „*Českoslovenští parašutisté obsluhující vysílač ‚Milada‘ měli zanedlouho plně zuby Štainerových pokusů, podřídit si je,*“⁶⁶ uvedl o mnoho let později Radomír Luža, účastník domácího odboje a syn generála Vojtěcha Luži. Vzájemnému porozumění neprospl ani telegram Rady tří, odeslaný radiostanicí CALCIA koncem října 1944 do Londýna, prezidentu Edvardu Benešovi. Končil větami:

*„Cítíme se zrazeni, prestiž vlády denně klesá. Žádáme výměnu osob v Londýně, odpovědných za styk s námi, pro jejich neschopnost, důkladnou prohlídku našich telegramů a jejich vyřízení, zprostředkování spojení s Ruskem a případně dodání zbraní odtud, pakli Západ k tomu není schopen, a zastavení vládních výzev k boji, dokud národ nebude vyzbrojen.“*⁶⁷ Jeden z vedoucích představitelů Rady tří, univerzitní profesor JUDr. Josef Grňa (1897–1967), k tomu pak jen poznamenal, že členové CALCIA odmítli poté vysílat další zprávy: „*Když jsme však dále naléhali, začali náhle naši telegrafisté odmítat vysílání dalších telegramů, odvolávající se výslovně na rozkazy, které z Londýna dostali, že prý nám nejsou podřízeni, že mají své speciální úkoly, ke kterým sem byli vysláni a že naše telegramy nemohou dodávat pro přetížení stanice zpravodajskými depešemi.*“⁶⁸

Vzniklou situaci chtěli řešit i českoslovenští zpravodajci v Londýně. V noci 21. prosince 1944 byla u Kutné Hory vysazena (po vykorespondování stanicí „Milada“) sku-

63 VHŮ-VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, paraskupina CALCIUM, Josef GEMROT, sign. 37-318-2/24 – Prohlášení o činnosti skupiny (1945).

64 Tamtéž.

65 VESELÝ-ŠTAINER, Karel: *Cestou národního odboje*. Sfinx, Praha 1947, s. 132. O činnosti CALCIA na jaře 1945 zde autor na s. 183 píše, že: „[...] ‚Milada‘ dále pracovala samostatně a lhostejně k potřebám celku.“

66 LUŽA, Radomír: *V Hitlerově objetí*, s. 206.

67 GRŇA, Josef: *Sedm roků na domácí frontě*. Blok, Brno 1968, s. 245.

68 Tamtéž, s. 247.

pina TUNGSTEN pod velením kpt. Rudolfa Pernického (1915–2005); dalším členem byl rtm. Leopold Musil (1911–1997). Kapitán Pernický měl – podle zadání z Londýna – převzít pod svou pravomoc i CALCIUM, předat mu krystaly pro radiostanici „Milada“ a zároveň se pokusit urovnat jeho spory s kpt. K. Veselým-Štainerem. Avšak Josef Gemrot, Karel Niemczyk a František Široký pracovali dál samostatně a s velitelem TUNGSTENU (a vlastně i svým) byli v kontaktu pouze prostřednictvím spojek. Podařilo se jim z bezpečných úkrytů na Chrudimsku vykorespondovat přijímací plochy pro shozy materiálu z Velké Británie (už k nim však pro rychlý vývoj válečných událostí nedošlo) a pro přijetí paraskupin PLATINUM-PEWTER a BAUXITE. Již na podzim 1944 navázali také spolupráci s odbojovou organizací Zpravodajská brigáda.⁶⁹

Druhá polovina dubna 1945 zastihla trojici z CALCIA v Luži u Vysokého Mýta. „Asi 29. dubna dostali jsme výzvu od kpt. Pernického, abychom se přesunuli do prostoru Polička, což jsme také ihned učinili. Při přesunu byli jsme dne 3. 5. 1945 zadrženi v České Svatce ruskými partyzány mjr. Orlova [spr. Orjola – pozn. aut.] a drženi až do 13. 5., kdy pro nás přijel kpt. Pernický a odvezl nás do Poličky.“⁷⁰

Služba v armádě a u SNB v letech 1945–1949

Tečku za válečným nasazením Josefa Gemrota (od 1. června 1944 měl hodnost podporučíka pěchoty v záloze) a jeho druhů pak udělala cesta do Prahy na ministerstvo národní obrany, konkrétně k likvidační skupině při 2. oddělení Hlavního štábu

69 GRŇA, Josef: *Sedm roků na domácí frontě*. Blok, Brno 1968, s. 245. Dále ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 136; JELÍNEK, Zdeněk: *Západní paraskupiny a domácí odboj*. Historický ústav Čs. armády, Vojenské muzeum Praha 1992, s. 57; ŠOLC, Jiří: *Znamení trojského koně. Životní příběh majora Jaromíra Nechanského*. Vyšehrad, Praha 2008, s. 93–102.

Skupina PLATINUM-PEWTER ve složení npor. Jaromír Nechanský (1916–1950), rotný Alois Vyhňák (1919–1994), rotný Jaroslav Pešán (1912–1972) a četař Jaroslav Klemeš (nar. 1922) seskočila v noci ze 16. na 17. února 1945 u Javorné nedaleko Trhové Kamenice. BAUXITE tvořil jediný muž, kpt. Pavel Hromek (1911–1977), jenž seskočil v noci 22. března 1945 poblíž Cyrilova u Velkého Meziříčí. Zpravodajská brigáda se zformovala v roce 1943, o rok později stál v jejím čele Veleslav Wahl (1922–1950), spojení s Radou tří zajišťoval Ladislav Mareša (1921–1997).

70 MZM HO, inv. č. S 12 995 – Josef GEMROT – Prohlášení o činnosti. Dále o této události též ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 137; ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě. Českoslovenští parašutisté ve zvláštních operacích na východní frontě za druhé světové války (1941–1945)*. Svět křídel, Cheb 2003, s. 153 a PELC, Oldřich: *Parašutisté v akci*, s. 72.

ORJOL (tedy OREL, nikoliv ORLOV) bylo krycí jméno mjr. Nikolaje Jemeljanoviče Melničuka, velitele sovětské skupiny VPERJOD (VPŘED), do prostoru Svatka – Křížánky – Herálec vyslané NKVD. Spolu s ní zde působila i skupina STAS, vyslaná sovětskou vojenskou zpravodajskou službou GRU, již tvořili Slováci Štefan Bandúr, Ján Velik a Emil Šimko. (Je příznačné, že ve zprávě z 12. května 1947 o své válečné činnosti – tehdy už příslušník SNB Josef Gemrot – o zadržení sovětskými parašutisty vůbec nepíše... To tehdy již nebylo žádoucí.)

čs. branné moci, kde se hodnotila a zároveň uzavírala činnost jednotlivých paraskupin. Po několikaměsíčním „vytěžování“ ho čekal mírový život. K 1. červenci 1945 se dočkal povýšení do hodnosti poručíka, za svoji činnost za okupace byl také oceněn řadou vyznamenání – na blůzu si mohl připnout dva Československé válečné kříže 1939 (první z 24. května 1944 a druhý z 18. srpna 1945), Československou medaili Za chrabrost před nepřitelem, Československou medaili Za zásluhy I. stupně (obě uděleny 18. srpna 1945) a Československou vojenskou pamětní medaili se štítky Francie–Velká Británie (od 7. března 1944). Na ministerstvu pobyl služebně do konce prosince 1945 a od 1. ledna následujícího roku se hlásil na velitelství vojenského útvaru 4672 v Praze, což bylo označení pro pěší pluk 5.⁷¹

Josef Gemrot – podobenka z období po skončení II. světové války. (ABS)

oddělení si věděl rady: „Zamýšlím navrhnouti opětné přijetí Gemrota do Sboru národní bezpečnosti jako výkonného poručíka I./III. služební třída/, zařaditi ho k místnímu velitelství SNB v Moravské Ostravě a pohlížeti na něj tak, jakoby byl službu v SNB nikdy nepřerušil.“⁷⁴ Ministerstvo národní obrany s tímto postupem vyslovilo souhlas, takže nic nestálo v cestě brzkému přechodu k SNB. V říjnu 1945 došlo ještě k tomu, že

Poručík Josef Gemrot však svou další budoucnost neviděl v působení u armády, chtěl se vrátit k policejní službě, tedy do řad nově vznikajícího Sboru národní bezpečnosti. Už 16. srpna 1945 adresoval ministerstvu národní obrany svou žádost o schválení nástupu k této bezpečnostní složce. V žádosti se objevují i slova, použitá v titulu tohoto příspěvku, a je zakončena takto: „Prosil bych o přidělení do Mor. [avské] Ostravy, kde poměry dobře znám.“⁷² Vojáci nedělali s přáním bývalého parašutisty žádné problémy a 20. srpna ji 2. oddělení Hlavního štábu doporučilo ministerstvu vnitra k vyřízení.⁷³ Tam přípis přijali a zároveň žadatele vyzvali, aby se dostavil na II. oddělení (osobní) Hlavního velitelství SNB k informativnímu rozhovoru. Zde se však zřejmě ukázal drobný „zádrhel“ – zjistilo se totiž, že Josef Gemrot není vojákem z povolání. Avšak pplk. Václav Engelmann z uvedeného od-

71 ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 272 a n.; ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – hlášení činnosti z 12. 5. 1947 a osobní dotazník.

72 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – žádost o zpětné přijetí ke státní policii – SNB.

73 Tamtéž. „Je v zájmu státu,“ praví se v doporučení, „aby tento důstojník byl jmenován a převzat jako důstojník do služeb Národní bezpečnosti s určením pro Mor. Ostravu.“

74 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – vyjádření ze 17. 9. 1945.

J. Gemrot odvolal své přání o služebním zařazení do Ostravy s tím, že „[...]pan zemský velitel SNB v Praze chce, aby byl zařaděn k ZV SNB v Praze, kde pak bude použit pro výcvikové středisko SNB ve Zbirohu u Rokycan.“⁷⁵ Dlužno dodat, že oním zemským velitelem SNB byl od 21. června 1945 jeho známý z odboje – nyní již podplukovník – Karel Veselý-Štainer.

K 1. lednu 1946 se Josef Gemrot dočkal povýšení na nadporučíka pěchoty v záloze a 14. března stejného roku dostal oznámení následujícího znění: „Zařaduji Vás dnem 1. dubna 1946 do Sboru národní bezpečnosti jako nadporučíka v 7. platové stupnici v kategorii výkonných důstojníků Sboru národní bezpečnosti /III. služební třída/, a to k Zemskému velitelství SNB v Praze, které Vás zařadí a kde se hlaste k nástupu služby.“⁷⁶ Stal se tak referentem oddělení Ib při štábu Zemského velitelství pro zemi Českou, které mělo mimo jiné za úkol zřizování kurzů, škol a výcvikových středisek a určování jejich rozvrhů. Následně obdržel zařazení do funkce velitele kurzů speciální střelby pro příslušníky SNB ve výcvikovém středisku Zbiroh, kde mohl plně využít svých zkušeností z výcviku ve Velké Británii.⁷⁷

Doplňme jen, že první čtrnáctidenní instruktorský střelecký kurz proběhl už od 15. listopadu 1945 a Josef Gemrot (ještě jako voják „zapůjčený“ k SNB) v něm měl, coby jeho velitel, přednášet nauku o střelbě a vést praktický střelecký výcvik. Ze zdravotních důvodů se však tohoto úkolu zhostit nemohl. Více než dobře ho jistě zastoupil bývalý velitel paraskupiny TUNGSTEN, nyní důstojník 2. oddělení Hlavního štábu čs. armády, major Rudolf Pernický. Další kurzy (bylo jich během jednoho roku šest) se – už pod Gemrotovým vedením – uskutečnily od konce ledna 1946.⁷⁸

O působení bývalého člena CALCIA ve zmíněných kurzech podává svědectví i vzpomínka jednoho z anonymních účastníků, zveřejněná v dobovém periodiku: „Velitelem kursu byl npor. Gemrot, který pro svoji klidnou a demokratickou povahu byl velmi oblíben. Npor. Gemrot je považován za nejlepšího střelce západní armády a svým střeleckým uměním uváděl nás v úžas.“⁷⁹

Z výše uvedených řádků se dá vyčíst, že přechod Josefa Gemrota od armády k SNB byl v podstatě plynulý, i nově budované bezpečnostní složky potřebovaly k výcviku svých příslušníků zkušené odborníky. Čas však nezadržitelně plynul dál. V září a listopadu 1946 a poté v lednu 1947 ho nadřízení navrhli k povýšení do hodnosti kapitána

75 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – Hlavní velitelství SNB, GEMROT Josef – opětné zařazení k SNB.

76 Tamtéž. Přechod J. Gemrota k SNB je uveden i v Denním rozkazu č. 104 zemského velitele SNB z 26. 4. 1946 (ABS, Kádrové rozkazy, kart. 1/1946).

77 Tamtéž, PS – návrh na jmenování do hodnosti kapitána. O organizaci zemského velitelství SNB viz blíže KVAPILOVÁ, Iva: *Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945–1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku*. In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra*, Praha 2003, s. 71–72.

78 Srv. ABS, Zemské velitelství SNB Praha, sign. A 14, inv. č. 354, Střelnice – zřízení; a dále A 14, inv. č. 160, Stavba speciálních střelnic pro účely SNB. Josef Gemrot v březnu 1946 také připravil pro účely výcviku manuál, nazvaný „Instrukce pro udržovací výcvik (na sucho) ve střelbě nemířené (instinktivní) z pistole a samopalů“.

79 *Bezpečnost*, roč. I, č. 20 z 1. listopadu 1946.

s tímto hodnocením: „Npor. výk.[onný] Gemrot je národnostně a státně spolehlivý a vyhovuje také podmínkám ustanovení § 17, odst. 2 zák. čís. 103/1926 Sb., pokud jde o zvláštní způsobilost, schopnost, upotřebitelnost a důvěryhodnost. Nemá však minimální služební dobu 22 roků, která je v Sboru národní bezpečnosti stanovena pro jmenování kapitánem /:6. platová stupnice:/ v kategorii důstojníků výkonných.

Jmenovaný důstojník byl od roku 1939 až do 1. 4. 1946, kdy byl opět převzat do Sboru národní bezpečnosti, příslušníkem čs. zahraniční armády. V době od 3. 4. 1944 do národního osvobození působil jako parašutista v týlu nepřítele na obsazeném území Československé republiky a všech uložených úkolů se zhostil s výtečným úspěchem.

Podle čl. III Košického vládního programu nebude jmenování a povyšování důstojníků podmíněno jen formálními pravidly, nýbrž bude podporován mimořádný rychlejší postup /:resp. jmenování:/ nejspokojnějších, především těch, kteří se osvědčili na frontě v boji.

Poněvadž npor. výk. Gemrot je jedním z takových důstojníků, navrhuji ve smyslu čl. I, čís. 2 vládního usnesení ze dne 16. 4. 1946, aby mu vláda republiky Československé povolila úchylku od podmínky stanovené služební doby za tím účelem, aby mohl býti jmenován kapitánem výk. s účinností od 1. října 1946.⁸⁰

A skutečně, 19. února 1947 obdržel Josef Gemrot dekret o jmenování kapitánem SNB s účinností od 1. října 1946. V dotazníku, který v oné době musel vyplnit, ho tehdejší nadřízený, velitel oddělení Ib při ZV SNB v Praze, major Dominik Šimoník hodnotil takto: „Popis po stránce mravní: vážný, klidný, dobrosrdečný. Popis po stránce odborné: má mimořádné schopnosti a zkušenosti v oboru střelby instinktivní, které získal za svého pobytu v zahran.[iční] armádě v Anglii. Osvědčil se jako velmi dobrý velitel v tomto oboru při výcviku na spec. střelnici ve Zbirohu. Vystupování ve službě i mimo službu velmi dobré. Vžil se rychle a úspěšně do nových poměrů.“⁸¹

Uznáním válečné činnosti J. Gemrota se stal i fakt, že 29. května 1947 byl spolu s dalšími československými válečnými parašutisty ze Západu i Východu v delegaci těchto bojovníků za svobodu přijat prezidentem Edvardem Benešem. Spolu s ním se tohoto setkání účastnili i Antonín Bartoš (skupina CLAY), František Bogataj (CARBON), Pavel Hromek (BAUXITE), Jaromír Nechanský (PLATINUM-PEWTER), vůbec první parašutista vyslaný z Velké Británie do protektorátu Otmar Riedl (BENJAMIN) a Štefan Šahur, příslušník oddílu zvláštního určení při I. čs. armádním sboru v Sovětském svazu.⁸²

Ještě před tím nastal pro Josefa Gemrota důležitý krok i v osobním životě. Dne 24. srpna 1946 uzavřel u farního úřadu československé církve ve Vratimově (okr. Frýdek-Místek) sňatek se Štěpánkou Václavkovou, rodačkou z Litovle, bytem v Řepišti

80 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – návrh na jmenování do hodnosti kapitána, 27. 1. 1947. Zákon č. 103/1926 Sb. pojednával o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců, článek III. tzv. Košického vládního programu (vyhlášen novou československou vládou 5. 4. 1945 v Košicích) hovořil o čs. armádě a její výstavbě.

81 Tamtéž, PS – dotazník z 24. 2. 1947. Josef Gemrot v něm ještě uvádí, že provozuje jízdu na kole a plavání a že jeho zálibami mimo službu jsou myslivost a rybařství.

82 Srv. ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*, s. 279.

(okr. Frýdek-Místek). Pozorný čtenář si jistě vzpomene, že se o této dívce hovoří jako o jeho snoubence – v souvislosti s odchodem do zahraničí – již v roce 1939.

Zajímavým dokladem o tehdejších předpisech je žádost z května roku 1946, kdy musel npor. Gemrot žádat své nadřízené o svolení k svatbě. Došlo i k prošetřování rodinných poměrů a národní spolehlivosti příbuzných jeho vyvolené, než konečně 15. července 1946 zemský velitel K. Veselý-Štainer vyslovil se sňatkem oficiální souhlas a 31. července se pak ve stejném smyslu vyjádřil i hlavní velitel SNB podplukovník Oldřich Kryštof.⁸³

V únoru 1948 došlo v Československu ke změně politických poměrů, vlády se chopila komunistická strana. Změny nastaly i v řadách SNB, mnoho důstojníků i hodnostně nižších příslušníků muselo sbor opustit, někteří hledali útočiště za hranicemi republiky. Manželé Gemrotovi však tuto variantu volil nechtěli, právě v této době totiž očekávali přírůstek do rodiny – dne 19. dubna 1948 se jim narodili synové

Oldřich a Miloslav.⁸⁴

Novomanželé na svatební fotografii z 24. srpna 1946.
(Foto MZM HO Brno)

V červenci 1948 oznámil výnos ministerstva vnitra zavedení zbrojní služby u SNB, což v praxi znamenalo, že ZV SNB mělo jmenovat zbrojního důstojníka, jemuž budou po odborné stránce podřízeni zbrojní oblastní velitelství. Nově zřízená funkce spadala pod III. oddělení zemského velitelství. Nadřízení určili 11. srpna 1948 na toto místo kapitána Josefa Gemrota, jmenování obdržel 21. září 1948.⁸⁵ Dlouho však v tomto služebním zařazení nezůstal – k 31. prosinci 1948 zaniklo v Československu zemské zřízení, a tudíž vzala za své i dosavadní organizace SNB. Od 1. ledna 1949 byl kpt. Gemrot zařazen k Obvodnímu velitelství Národní bezpečnosti (NB) 2 v Praze, spadajícímu pod nově vzniklé Krajské velitelství (KV) NB. Leč začal se rapidně horšit jeho zdravotní stav. Naposledy se objevil ve službě 14. února 1949, lékaři zjistili rakovinu levého ucha, spojenou s nedoslýchavostí.

83 Srv. ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – povolení k sňatku.

84 Srv. Tamtéž, PS – osobní list, b. d.

85 Tamtéž, PS – osobní karta, návrh na jmenování zbrojním důstojníkem.

V nemocnici Na Bulovce, kde ho od 21. června do 22. července 1949 hospitalizovali, se sice podrobil operaci, avšak musel zůstat nadále v domácím ošetřování.⁸⁶

Jako jeho mnoho dalších kolegů, bývalých západních parašutistů, se Josef Gemrot dostal v té době do hledáčku Státní bezpečnosti. Dne 27. června 1949 totiž neblaze proslulý Bedřich Pokorný (1904–1968), druhý zástupce přednosty odboru BA (tedy StB) Jindřicha Veselého (nar. ?–1964), napsal náměstkovi ministra vnitra pro bezpečnost Josefu Pavlovi (1908–1973) a prvnímu zástupci přednosty BA Osvaldu Závodskému (1910–1954) tento úřední záznam:

„Gemrot Josef – zpráva. Podle zprávy našeho orgána 165 slouží prý někde v Praze u SNB jistý Josef Gemrot, pravděpodobně v hodnosti kapitána, bývalý anglický parašutista, který podle tvrzení našeho orgána 165, zabraňoval za okupace, spolu se skupinou R-3, ve vyhažování železničních tratí v týlu Němců od konce roku 1944 do března 1945. Tuto zprávu posílám na vědomí vzhledem na okolnost, že Gemrot je bývalým anglickým parašutistou.“⁸⁷

Za zmínku stojí, že referent, který 29. června 1949 záznam zařazoval do spisu, si na okraj papíru poznamenal, že Josef Gemrot slouží u ZV SNB v Praze. To však v té době již bezmála půl roku neexistovalo... Je však více než pravděpodobné, že nebýt zdravotních potíží, které se nakonec ukázaly být velice vážné, skončilo by působení bývalého zástupce velitele skupiny CALCIUM u SNB zřejmě jinak. I tak však špelo k nepříliš šťastnému konci.

Dne 15. října 1949 navrhl krajský velitel Národní bezpečnosti v Praze plukovník Antonín Jahelka ministerstvu vnitra, aby se kapitán Gemrot – vzhledem ke svému onemocnění – podrobil superarbitračnímu řízení a následnému přeložení do trvalé výslužby. Z kanceláře náměstka ministra Josefa Pavla přišlo 25. října souhlasné stanovisko. Velitel NB obvodu 2 štábní kapitán Vladimír Mejsnar podal už 11. listopadu 1949 Krajskému velitelství NB návrh na zavedení superarbitračního řízení; to bylo určeno na 21. prosinec. Nález komise, držící se zjištění úředního lékaře, byl následující:

„Kapitán Josef Gemrot trpí rakovinou levého ucha a nedoslýchavostí tohoto ucha a stavem po průstřelu pod l.[evou] lopatkou. Choroba (vada) vznikla během služby vojenské v zahraniční armádě v roce 1942 při výbuchu pumy a průstřel pod l. lopatkou dne 23. 6. 1944. Ve službě ve SNB se choroba (vada) pouze zhoršila. Choroba (vada) jest vleklá (trvalá), která ani při správném léčení nedává naděje na uzdravení nebo zlepšení v té míře, že by superarbitrováný nabyl opět úplné schopnosti ke službě ve SNB. Superarbitrováný jest ke službě ve SNB trvale neschopen. Navrhují přeložiti ho do trvalé výslužby. Schopnost k přiměřenému občanskému výdělku je podle jeho celkového stavu snížena o 80 %.“⁸⁸

Komise však nedoporučila, aby mu bylo, jak žádal, připočteno deset služebních let při výměře výslužného podle § 7 zákona č. 153/23 Sb., neboť nebyly splněny zákonné

86 Srv. ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – návrh na zavedení superarbitračního řízení z 15. 10. 1949.

87 Tamtéž, PS – Bedřich POKORNÝ, úřední záznam z 27. 6. 1949. O B. Pokorném viz blíže DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád*. In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra č. 2*, Praha 2004, s. 233–278.

88 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – rozhodnutí superarbitrační komise z 21. 12. 1949. Zmiňovaný „výbuch pumy“, který J. Gemrota měl zranit, však není v žádných materiálech uváděn.

podmínky: „*Superarbitrováný se stal neschopným ke službě ve SNB v důsledku poruch zdraví, které však vznikly během vojenské služby v zahraniční armádě, a ne během služby ve SNB, a má nárok na zhodnocení podle vl.[ádního] nař.[ízení] čís. 164/1946 Sb.*“⁸⁹

Plukovník Jahlka pak ještě 30. prosince odeslal přípis na ministerstvo vnitra s návrhem, aby došlo k přeložení kapitána Gemrota do trvalé výslužby. Kancelář náměstka ministra pro bezpečnost pak už pouze 6. ledna 1950 nemocnému důstojníkovi sdělila, že „*Ministerstvo vnitra dává Vás podle ustanovení § 2, písm. b) zákona ze dne 4. července 1923, čís. 153 Sb. dnem 31. ledna 1950 do trvalé výslužby a zprošťuje Vás tímto dnem činné služby ve Sboru národní bezpečnosti. Výplata aktivních služebních příjmů se Vám zastavuje dne 31. ledna 1950.*“⁹⁰

Penzijní dekret mu byl doručen 16. ledna, zároveň musel odevzdat veškeré průkazy a jiné náležitosti související s dřívějším služebním zařazením.

Invalidní důchodce v hledáčku StB

Pro Josefa Gemrota, příslušníka československé zahraniční armády a parašutistu, který více než rok úspěšně působil v týlu nepřítele, i pro jeho blízké, nastala neradostná doba. Penzijní oddělení finančního ředitelství v Praze mu od 1. února 1950 přiznalo roční výslužné plus zvláštní přídavek, avšak uživit z těchto peněz rodinu nebylo vůbec snadné. Opět také „vystrčila růžky“ StB. Její důvěrník „EmVe“ svému řídicímu orgánu 9. ledna 1950 sděloval:

„*Gemrot, kpt. SNB, parašutista ze západu – upozornění. V Praze XIX v tomtéž domě, ve kterém bydlí stranický sekretář složky VB nadpor. SNB Bohuslav Laita, bydlí také kpt. SNB Gemrot, bývalý parašutista ze západu. Gemrot je velmi blízkým [tak!] a naprosto oddaným člověkem plk. Štajnera-Veselého. Nyní je Gemrot asi půl roku nemocen (co je to za nemoc, nezjišťováno). S kým se stýká a čím se zabývá, není známo. Službu v SNB po tuto dobu nekoná.*“⁹¹

A dále pak důvěrník „EmVe“ rozvinul téměř fantasmagorickou konstrukci:

„*Když nedávno pionýrská skupina Slávy Horníka požádala s. ministra vnitra o převzetí patronátu, a patronát na pokyn s. ministra vn. [itra] převzalo velitelství VB na slavnosti pořádané v Praze-Košířích ve škole Pod Rokoskou, aniž zpráva o této slavnosti prošla čsl. rozhlasem, byla již druhého dne vysílána londýnským rozhlasem. Slyšel jeden z účastníků slavnosti prap. SNB Pavel Košťajn. Je domněnka, že nadpor. B. Laita, který byl této slavnosti přítomen, sdělil tuto věc kpt. Gemrotovi a tento radiotelegraficky do Londýna!!“⁹² Z těchto „povedených“ vývodů pak celkem logicky pro příslušníky StB vyplynulo, že je nutné prověřit „*důvěrné styky kpt. SNB Gemrota, oddaného člověka**

89 ABS, Josef GEMROT-2964/11, PS – rozhodnutí superarbitrační komise z 21. 12. 1949. Zmiňovaný „výbuch pumy“, který J. Gemrota měl zranit, však není v žádných materiálech uváděn.

90 Tamtéž, PS – přípis ministerstva vnitra ze 6. 1. 1950.

91 Tamtéž.

92 ABS, Studijní ústav, sign. 305-706-2, Josef GEMROT – Úřední záznam č. 9 z 9. 1. 1950.

Štajnera-Veselého, s nadpor. Bohuslavem Laitou, stranickým sekretářem složky VB, a podezření, zda „nemocný“ kpt. Gemrot neudrží tajné radiospojení s Londýnem nebo Hlasem Ameriky.⁹³

Ze zdravotních důvodů penzionovaný důstojník Josef Gemrot se pak v srpnu roku 1950 přestěhoval s manželkou a dvěma malými syny do Ostravy-Mariánských Hor, avšak ani zde neunikl pozornosti všudypřítomné StB. V květnu 1952 odeslal poručík Jarmil Šindelář, velitel oddělení 2 sektoru I (protivýzvědná služba) z Velitelství StB Krajskému velitelství StB do Ostravy dotaz na zjištění přesné adresy a zaměstnání J. Gemrota. O několik dnů později už do Ostravy směřoval od velitele sektoru I přímo rozkaz ke Gemrotovu „rozpracování“.⁹⁴ Na oba přípisy reagovali promptně pracovníci ostravského KV StB. Za několik dní velitel 2. oddělení (politického) KV StB podporučík Oldřich Goj sdělil do Prahy adresu trvalého bydliště rodiny bývalého parašutisty s dodatkem, že „jmenovaný není nikde zařazen do pracovního procesu. Nebyl, ani v současné době není, spolupracovníkem zdejšího velitelství.“⁹⁵ O dva týdny později

KRAJSKÉ VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI OSTRAVA

Čís. A-10911/1023-52. *užil* V Ostravě dne 6.6.1952

Ministerstvo národní bezpečnosti
velitelství státní bezpečnosti
sektor I.
P r a h a
K č.j. A-960/1023-52.

T a j n ě !
Dělo 7. VI. 52
G.-A- 7399 / 1023
Přílohy _____ Ref. Z

Věc: Akce " PARA " - GEMROT Josef - hlášení.

GEMROT Josef, bývalý kpt. SNB, je toho času bez pracovního poměru, obírá důchod a zjistilo se, že je těžce nemocen na rakovinu. Vůbec nevychází z domu, jediné k převazu k lékaři. Styky nebyly zjištěny žádné. V jiných poznatků dosud není.

Za krajského velitele
velitelství oddělení.
M. J. Maceček

Doklad zájmu Státní bezpečnosti o Josefa Gemrota, 1952.
(ABS)

93 ABS, Studijní ústav, sign. 305-706-2, Josef GEMROT – Úřední záznam č. 9 z 9. 1. 1950.

94 Srv. Tamtéž – Zjištění pobytu, přípis ze 17. 5. 1952 a Akce PARA – příkaz k rozpracování, přípis z 23. 5. 1952. Překvapující je, že StB zřejmě nevěděla, že Josef Gemrot byl ze zdravotních důvodů penzionován.

95 Tamtéž – Přípis z 22. 5. 1952. O organizaci StB a obsazení jednotlivých funkcí viz DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953 (Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. ÚDV, Praha 2007, s. 177–197.

odešlo z Ostravy do Prahy hlášení adresované sektoru I Velitelství StB. Poručík František Maceček, šéf 1. oddělení (kontrarozvědného) KV StB uvedl:

„Akce ‚PARA‘ – GEMROT Josef – hlášení. GEMROT Josef, bývalý kpt. SNB, je toho času bez pracovního poměru, pobírá důchod a zjistilo se, že je těžce nemocen na rakovinu. Vůbec nevychází z domu, jedině k převazu k lékaři. Styky nebyly zjištěny. Jiných poznatků dosud není.“⁹⁶

Klid však Josef Gemrot zcela určitě ještě neměl mít, dokládají to i závěry „ustanovky“, kterou si vyžádalo oddělení 2 sektoru I Velitelství StB, jejíž závěry zpracovali a svěřili papíru velitel oddělení 2 (identifikace-ustanovka osob a všeobecné objekty) sektoru V (operativní) Velitelství StB poručík František Liska a šéf 2. referátu stejného oddělení podporučík František Pytela. Co se týče politického a morálního profilu, tak z jejich hodnocení bývalý parašutista nevyšel příliš dobře.

Do svého posledního bydliště v Praze-Dejvicích se sice „[...] přistěhoval již jako člen KSČ. To znamená, že se přihlásil do KSČ ve SNB. Politického života v místní org. [anizaci] KSČ 14 Dejvice se nezúčastňoval. Odůvodňoval to tím, že je těžce nemocný (má rakovinu v pravém uchu). Nikdy žádnou funkci v KSČ v místě bydliště nevykonával, neměl také vůbec žádný zájem o nějakou funkci. Třebaže jmenovaný pocházel z dělnické rodiny, byl třídně neuvědomělý. Politicky byl málo vyspělý a neuvědomělý. To vyvěrá z toho, že za první republiky byl v Moravské Ostravě u uniformované policie. Po stránce politické mu členové místní org. nedůvěřovali, třebaže byl kapitánem SNB. Po stránce morální nezavdal žádné příčiny k nějakému přestupku. Byl uzavřené málomluvné povahy, ale dost vychloubavý. Když se našel někdo, kdo měl zájem o jeho pobyt v Anglii a o jeho partyzánsťtinu, rád o tom vyprávěl, samozřejmě to musel být člověk, kterého znal, alespoň částečně.“⁹⁷

Dále však našli informátoři (šlo údajně o pět náhodných občanů, z toho čtyři členy KSČ) na Josefu Gemrotovi a jeho rodině i jisté, v některých případech dobově podmíněné, kladné stránky:

„Rodinné poměry jmenovaného byly vzorně spořádané. Pečlivě se staral o celou rodinu čtyřčlennou. Má dva syny Oldřicha a Miloše [spr. Miloslava – pozn. aut.], dvojčata. [...] S rodinou obýval dva pokoje, kuchyň, s příslušenstvím. Z těchto bytů platil roční nájem 6000 Kč. Byt byl normálně, spíše chudě zařízen. Celkově si rodina nežila nějak v přepychu. Byl to normální život, bez nedostatků i přepychů. Celá rodina se normálně oblékala. Nikdy nebyl viděn některý člen rodiny, že by měl na sobě nějak zvlášť kvalitní oblečení. Gemrot byl dán do pense pro nemoc (rakovinu). Jelikož byl nemocen a neměl příjem na udržování bytu, a celá životní stránka odchodem do pense se snížila, odstěhoval se s rodinou do Ostravy dne 1. 8. 1950, kde bydlí dosud. Zda-li se zapojil, není konkrétně známo, ale vzhledem k jeho nemoci pravděpodobně nikde nepracuje.“⁹⁸

Negativně byly pak hodnoceny nejen jeho nepřerušené styky s bývalým příslušníkem československé západní armády Aloisem Temelem (1912–?), který odešel v roce

96 ABS, Studijní ústav, sign. 305-706-2, Josef GEMROT – Přípis ze 6. 6. 1952.

97 Tamtéž – Výsledky ustanovky z 18. 6. 1952.

98 Tamtéž.

1949 do Velké Británie, ale dokonce i styky s vlastním bratrem Fridolínem, propuštěným z Československých aerolinií, neboť oba „neměli a nemají kladný poměr k lid. [ově] dem. [okratickému] zřízení.“⁹⁹

K dalším krokům proti Josefu Gemrotovi však StB již nepřistoupila. Zřejmě to lze přičíst i tomu, že od roku 1954 žil odloučen od dětí a manželky u své sestry Jany Kozákové a švagra Františka v Ostravě-Hrabové. Syn Oldřich vzpomínal, že tam s bratrem a matkou jezdili pouze na návštěvy, otec nechtěl, aby ho takto – trpícího stále častějšími a silnějšími bolestmi – nejbližší viděli. Těžká nemoc však nezadržitelně postupovala a dne 11. srpna 1955 důstojník Josef Gemrot, příslušník čs. zahraničního i domácího odboje z let druhé světové války, v Ostravě zemřel. Po jeho smrti musela vdova s dětmi opustit pronajatý byt. Naštěstí se jich ujal její bratr Zdeněk Václavěk a poskytl jim útočiště ve svém rodinném domku v Řepištích. Na zdejším hřbitově našel Josef Gemrot i místo svého posledního odpočinku...¹⁰⁰

Co říci na závěr? Pokusil jsem se přiblížit životní pouť nevšedního člověka, který se jako skutečný vlastenec postavil v roce 1939 ke ztrátě státní samostatnosti a aktivně a statečně se zapojil do zápasu za její obnovení. Těžká choroba však předčasně ukončila jeho život, a přes jeho nezpochybnitelné zásluhy mu společenské zřízení nastolené po roce 1948 nebylo schopno zajistit důstojnější prožití posledních chvil života. Naopak, represivní složky komunistického režimu slídily v soukromí bývalého zástupce velitele paraskupiny CALCIUM, který pro ně byl až do své smrti podezřelou existencí. Snad se však životní osudy lidí, jako byl Josef Gemrot, nevytratí z našeho povědomí...¹⁰¹

99 ABS, Studijní ústav, sign. 305-706-2, Josef GEMROT – Výsledky ustanovky z 18. 6. 1952.

100 Srv. GEMROT, Oldřich: Dopisy Jiřímu Mikulkovi z 13. září 2009 a 17. května 2010.

101 Za spolupráci děkuji (v abecedním pořadí) PhDr. Janu Břečkovi (Brno), PaedDr. Jindřichu Markovi (Praha) a Janu Railovi (Náchod).